„RADOMER-KIELCER LEBEN“ № 12 (100) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem“ יאָהרגאַנג דריטער פּרייז 25 גראָשען

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

היינט 14 זייטען

אדרעסען
פון „ראַדאָמער קעלצער לעבען“

אין ראַדאָם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ.
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Kielce, Stato-Warszawska 34.

אַנאָנסען פּרייז:
איין מילימעטער שורה: פאַר'ן טעקסט 20 גר.
„ „ אין „ 40 „
„ „ נאָכ'ן „ 18 „
די ערשטע זייט ענטהאַלט 8 שפּאַלטען
„ אין טעקסט אין לעצטע זייט 4 „

ראַדאָם מאָנטאג ערב פּסח יד' ניסן תרפ"ו — פאַר'ן אינהאַלט און טעקסט פון די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פעראַנטוואָרטליך — 29-go Marca

בעקאַנטמאַכונג.

איך האָב דעם כבוד בעקאַנט צו מאַכען, אַז אויף היי יאָהר פּסח הבע"ל האָב איך פּרוזעהן מיין געשעפט מיט גוטע וויינען כשר על חג הפּסח ווי אויך שפּירט 96⁰ 90⁰ מרעקטיפיקאַציע מלובמל מיט'ן „ליבאַלע“ בהשגחת הרבנים ו. מ. בידערמאַן ור' מ. אלטער מ'גער שליט'א, אויך מעהד. די בעסטע סאָרטען ביליג און גוט, כשר למהדרין מן המהדרין. איך בעזיץ אויך גוטע ליקערען כשר על חג הפּסח.

גלייכצייטיג מאַך איך בעקאַנט אַז איך האָב די אויסשליסליכע פערטרעטונג אויף צוקער און קרישטאַל מיט'ן הכשר אויף פּסח אויף ראַדאָם און פּראָווינץ.

בעשטעלונגען ווערען אָנגענומען אויך דורכן טעלעפאָן. מיט אַכטונג:

נתן גאָטליעב

ראַדאָם וואַרשאַווסקאַ 2 טעלעפאָן 131.

אַכטונג! אַכטונג!

העברעאישע „אָווענד-קורסען“

זונטאג ד' אייר 18|4 עפענען מיר „העברעאישע אָווענד-קורסען“ אין דעם לאָקאַל פון **אברהם** באָרענשטיינס שולע שפּאַציר-גאַס 12 טעגליך פון 7 ביז 10 אָווענד. עס וועט געלערענט ווערען די העברעאישע שפּראַך מיט דעם ספרד'ישען אויסשפּרוך, דקדוק ווי אויך תנ"ך מיט היסטאָריע. דער פּרייז איז פאַר אַלע צוזאַמען, 4 זלאָטעס אַ מאָנאַט. איינשרייבען קען מען זיך יעדען טאָג פון 6 ביז 10 אָווענד אין אויבענדערמאָנטען לאָקאַל.

מיט אַכטונג

יחיאל יוסף באָרענשטיין.

קאָנקורענץ

כשר לפּסח! כשר לפּסח!

די לאַנג עקזיסטירענדע סאָלידע פירמע

ירמיהו ראָזענבערג וואַלאָוואַ 21

איז פערזעהען אויפ'ן קומענדיגען פּסח מיט אַ גרויסען אויסוואַהל פון פערשידענע וויינען, אויסלענדישע און אינלענדישע, מעד, י"ש 90, 96, 75, ווי אויך כרמל-וויין. אַלץ פון די בעסטע סאָרטען.

די רעעלקייט און כשרות פון מיין פירמע איז אַלעמען בעקאַנט, קויפט דעריבער אַלע נאָר ביי

ירמיהו ראָזענבערג

— וואַלאָוואַ 21 —

Sp. Akc. Towarzystwo UBEZPIECZEŃ **„PIAST“** w WARSZAWIE Marszałkowska 124

zawiera ubezpieczenia w następujących działach:

Od ognia, od przerwy w ruchu przedsiębiorstw, spowodowanej pożarem (chomâge), od kradzieży z włamaniem, inkasentów, od rabunku, szyb i luster od pęknięcia i rozbicia, koni, transportów lądowych i morskich, życiowe i od nieszczęśliwych wypadków.

Obecnie uruchomione zostały nowe działy: **UBEZPIECZENIA SAMOCHODÓW** w ruchu i postoju (Auto-Casco) **UBEZPIECZENIA OD ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ** we wszystkich dziedzinach życia.

Warunki i szczegóły wszystkich ubezpieczeń udzielane są w Radomiu i Okolicy przez Zastępców Towarzystwa „PIAST“ p. p. **M. Rosenberga** (Szeroka 19), **E. Jelińskiego** (Giserska 7), **J. i D. Mittelstäd** (Warszawska 9).

Towarzystwo „PIAST“ należy do wielkiego koncernu.

Riunione Adriatica di Sicurtà w Tryeście.

אַ הערצליכען מזל-טוב און צופרידענהייט ווינשען מיר דעם פּרנס (פערוואַלטונג'ס-מיטגליד)

ה' יוסף קאַהן צו דער חתונה פון זיין טאָכטער.

די פערוואַלטונג
פון דער יודישער קהלה
אין קעלץ.

קעלץ אין מערץ 1926.

טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי“ ראַדאָם

טרעפנונג פון זימער סעזאָהן

פּראַאיינגעטע טרופּע פון אידישען אַרטיסטען פעראיין אין וואַרשע

מיטן אַנטייל פון די בעליבטע אַרטיסטען. פרויען: ביאַלקאָוויטש (ראָזענצווייג) לובאַרטאָווסקאַ, צאַהם, שפּילמאַן, א. א. ה"ה ביאַלקאָוויטש, ווינער, ווייינבערג, פעלד, שטיין, א. א.

אַ פריילעכען יום-טוב — אַ פריילעכען יום-טוב

דינסטאַג דעם ערשטען טאָג פּסח 1 פאָרשטעלונג אָנהויב 4 נ. מ. ווערט געשפּילט צום ערשטען מאָל אין דעם סעזאָהן די פריילעכע אָפּערעטע אין 4 אַקטען פון סעגאַל

די פריילעכע קידי

מיטוואָך דעם 2-טען טאָג פּסח 2 פאָרשטעלונגען 4 נ. מ. פון 60 גר. ביז 2 זל. ווערט געשפּילט די באַליבטע קאָמישע אָפּערעטקע אין 3 אַקטען פון שאָר

בערעלע בּאַסיאַק

פּרעמיערע! פּרעמיערע!
מיטוואָך 8.45 אָווענט ווערט געשפּילט צום ערשטען מאָל דורך דער טרופּע די איבעראַל בעליבטע קאָמישע אָפּערעטקע אין 3 אַקטען פון מ. פּיקאַן

יענקעלע.

בילעטען צו בעקומען יעדען טאָג פון 11 פריה און אין קאַסע פון טעאַטער

סופלער בלאָט
געשעפטס-פיהרער לייכטער

אין פּראָבען: „פאַר אונזער גלויבען, וואָס מענער ליבען, דייזעלע דעם רבינ'ס קאָוואָקאָווער ליבע“.

זאכען, וועלכע לאָזען זיך נישט פערגעסען.

(וועגען דער פאָלקס-שולע)

מיין קאָלעגע ה׳ ב. צוויג, האָט מיך שוין מקדים געווען און געפרעגט זיך א באמת פשוט׳ע פראגע, וועלכע איז מן הסתם געווען, די פראגע פון טויזענדער יודען אין אונזער שטאדט: פאַר וואס, האבען די אידישע דאזאָרעס פערגעסען אָן דעם עלעמענטאָרסטען וואס ס׳גיבט נור אָן אָ אידישער פאָלק׳ס שולע, פאר די טויזענדער קינדער פון אונזער שטאָדט, וואס ווילען נישט לערנען אין תלמוד-תורה און קאנען נישט געהן אין גימנאזיום. ה׳ ב. צוויג, בעמערקט: אז ס׳איז בערעכטיגט דער עגטספער, „אז היינט, נאכן אָבשטימען דעם בודושעט, איז די פראגע וועגען א פאלק׳ס שולע נישט אויפן אָרט" אָט די בעמערקונג, איז א פערדריסליכע, דער דאזיגער ענטפער זאגט אונז, נישט מפהר און נישט וועניגער ווי „שריי חי וקים"! און עס איז צו פערגלייכען צו איינעם א גאנצען, א געזונדען, וואס שטעהט איבער א נאָר וואס צו ממית׳טען קראנקען מענש און זאגט איהם מ׳כלומרשט ס׳זאל אויסזעהן ווי א טרייסט, דיפלאָמאטיש — וואס וועט דיר ארויסקומען פון דיין קרעכצען, מען האָט דאָך דיר שוין אָנגעשלאָגען, פארפאַלען! — עס איז שוין טאקע נאך אלעמען! אָבער מיר מוזען ערשט קימען צו זיך, ווי איינער וואס שטעהט אויף פון א ליטאַרגישען שלאָף, דערמאנען און בעזינען זיך וואס ס׳איז דאָ אזוינס פאָרגעקומען עפּיס איז דאָך אלעס נעגאַנגען אזוי אין אימפעט, אז מיר האָבען נישט בעוויזען, נאכצודענקען, אז גראָד דאס וויכטיגסטע, דאס בעדייטענסטע פאר די אידישע מאָסען, פארן בעוואוסטזיניגען וועהלער, פארן נאציאנאלען יוד — א שולע אָ אָרט פאר די תנוקות של בית רבן, איז גענצליך פערגעסען געוואָרען.

קלאָרקייט איבער געגוג! קיינער פון די הערן דאזאָרעס, איז נישט איינגעפאלען אינ׳ם געדאנק, נישט ארויסגעזאגט זיך, וועגען דער נויטווענדיגקייט פון ענין, וועגען דעם נישט האַלטען וואָרט, וועגען דעם נישט אויספיהרען די דורך זיי, צוגעזאגטע, „טעלערלעך פון הימעל" שעהנע לאָזונגען, פשוט, אז איהר וועט אויסוועהלען דעם, אדער יענעם, שאַפט ער אייך פאלקס—שולען, ביבליאָטעקען, לעזע-זאלען (נישקשה מיר וואלטען זיך דערמיט נישט פערדאָרבען..) און אריבערשפרייזענדיג די 2 שטאָקען פון לובעלסקא 9, פערגעסען, אָדער געמאכט זיך פערגעסען אָן די אינטערעסען, כ׳וועל זאגען פרינציפיעלע אינטערעסען פון דער אידישער געזעלשאפט, וועלכע בעגניגענד זיך נישט מיט דער „תלמוד-תורה", וועלכע וואָלטען געוואָלט, אז אָט די „תלמוד-תורה" טאקי, זאל רעפארמירט ווערען אין מאָדערנעם אידישען גייסט — פאר תורה ועבודה.

אָ מקוה? מהיכי תיתי! צי וועט מען אָבער מיט 20 טויזענד זלאטעס אויפבויען אָ מקוה, צי וואס זשע דען אנידערגעשטעלט א טויטע סומע פון גראדע 20 טויזענד זלאָטעס, עלעהיי וואלט מען א נידערגעשטעלט 10 טויזענד זלאָטעס און פאר 10 טויזענד זלאָטעס געשאַפען א אידישע פאלקס-שולע.

א 30 טויזענדע אידישע בעפעלקערונג בעזיצט נישט קיין איין אידישע עלעמענטאר-שולע, וואָס זאָל בעפרידיגען אונזערע נאציאָנאלע און פעדאגאָגישע פאָדערונגען. הונדערטער אידישע קינדער דרעהען זיך אָרום אָהן דער מינדעסטער ערציהונג. די פריוואטע חדרים, שטעהען נישט אויף דער געהעריגער מדרגה און זענען נישט צוגענגליך פאָר די אונפערמעגליכע שיכטען, וואָס בילדען ביים איציגען מאָמענט אָ בעדייטענדע טייל פון דער בעפעלקערונג. די „תלמוד-תורה" גיט אָ איינזייטיגע ערציהונג, פרעגט זיך אָ האַרבע שאלה: צי דאַרפען וועגען ־עס נישט וויסען די אידישע דאזארעס? בשום אופן לאָזט זיך עס נישט פערשטעהן. דאָס, וואָס ס׳דאַרף זיין דאס 1-טע — דאס וויכטיגסטע, א פאָלק׳ס-שולע, וועלכע וועט ערציהען די קינדער און אמת׳ען אידישען גייסט, וואָס איז אַזאַ נויטווענדיגקייט, אָן דעם פערגעסט מען! און אפשר האַלטען די דאָזאָרעס, אז פערקעהרט, ס׳איז נישט אַזוי וויכטיג? זאָל מען הערען! דאָן ערקלערט, אַז איהר האט אונז נור בלויז איינגערעדט, בלויז צוגעזאָגט און פון זאָגען ביז טהון איז אָ מהלך, — איז קלאָרע דבורים!

עס איז טאקי נאך אלעמען. ס׳איז אבער נישט קיין ראיה, אז מען דאַרף נישט דערויף אנווייזען און שארף רעאגירען, ווייל, אז עס טהוט וועה שרייט מען! און אז מען שרייט מוז מען דערהערען, ווען מען זאל אפילו זיין טויב ווי די וואַנד!

דער ענין פון א פאָלק׳ס שולע, איז פערוואנדעלט געווארען אין „א קאנטראבאנד-געשעפט", מען האט איהם א שמוגעל א דורך געכהון און פערטיג אָ עסק! פטור! ווער הארכט זיי דארטען! זאלען זיי שרייבען! מעג דאס שרייבען זיין טאקסיש און אויף דער גאנצער ליניע בערעכטיגט.

עס מוז בעטאָנט און איבערגעחזרט ווערען, אַז בשום אופן, לאזט זיך עס נישט דערקלערען, וואס אלע אידישע פרנסים האָבען געדענקט אָן אָלעס, אין אן אָ שולע, וועגען וועלכער עס רעדט זיך שוין אָזוי לאנג און אָזוי פיעל און דאָך, נישט אנטגעגענגעקומען דעם וואונש פון דער אידישער געזעל.

איבער נאכט...

(כמעט נביאיש...)

אָבגעפּאַטר׳ט די סדר-נעכט, קאָליע געמאָכט זיך דעם מאָגען פון מרור, אויסגעגעסען דעם זיסען חרוסות, געבאָכט אָ גרויס לאָך אין מצות קויבער און הייזעריג ווי די וואַנד פון „שפוך חמתך" שרייען, לאָז איך מיך ארויס, ווי אַ דעמיס-אָנירטער „קייסער" אין גלות, איבער די ראָדאָמער גאָסען. די שליפּצן האקען אין קאָפּ, ווי מיט האַמער׳ס, געוואלד וואו נעמט מען ווייטער אָ פאָר זלאָטעס? ס׳געהט אָ ליבער חול המועד מיט אָ צוגאב די 2-טע טעג יום טוב, אוי! ס׳געהט צום זומער און חאָטש מ׳האָט נעבענטש „טל" און נישט „גשם" שוידערט אויף מיר די הו״ט און ס׳קלאָפּט מיר א צאָן אין אַ צאָן פאַר דעם אָנקומענדען „ל״בגן" זומער. ווי כ׳געה אזוי איינגעטהון אין פינסטערע מחשבית׳ן—„מאין יבוא עזרי?..", טהון מיך אָ בעפאל אָ מחנה ווייסע חברה לייט, די צייטונג׳ס יונגלעך, ווי די היישעריקען און אָ מבול פון קולות פערפלייצען מיך: נייעס!!! נייעס!!! אי־בעראשענדע נייעס !! אויסגעבראָכען אַ רעוואָלוציע אָ׳ן מאָסקיוא! טראָצקי אראָב און ארעסטירט! די קאָדעטען איבערגענומען די מאכט! זינאָוויעוו אַנטלאָפען אין ווייבעריש אָנטהועכץ! יאַפע׳ן נעהאנגען!, דזיערזשינסקי איבערגעגאָנגען צו די רעכטע און אגיטירט פאר א מאָנאָרכיע! שפאָנענד!!! וויטאָס, זיך געקרוינט אַלס קעניג פון פוילען מיט דער הויפט שטאָדט ווערכאָסלאוויצע, ספּעציעלע קוריערען, צווישען אָנדערע נתן שוואָלבע געשיקט קיין פאריז נאָך א צילינדער און קראַוואט. משולם קאמינער-פרעמיער, נח פרילוצקי — אויסערן מיניסטער, חבר בייניש — פינאנס־מיניסטער, איטשעלע פון „היינט" — בילדונג׳ס־מיניסטער א. אז. וו.

סענסאציאָנעל נייעס פון אונזער לאַנד: פון ארץ-ישראל! זשאַבאָטינסקי זיך פעראייניגט מיט די וואהאביטען און מאַרשירט מיט אָ אַרמעע קיין לאָנדאָן, מלחמה האַלטען מיט ענגלענדער. צום ארץ-ישראל פראָנט, זענען ספּעציעל ארויסגערופען געוואָרען פון ראדאָם 2 מאָן, דער גענעראָל לייטענאָנט פאָן קנאָבעל און זיינס אָ פליגעל אָדיוטאָנט.

איך טהו אָ חאפּ אָ צייטונג און ס׳ווערט מיר ליכטיג אין די אויגען!

דער ענגלענדער האט זיך דערשראָקען פאר זשאבאָטינסקי׳ס גרויסע וואַהאביטישע אַרמעע מיט די 2 ראדאָמער פעלדמאַרשאַלען, האָט ערקלערט די זעלבסטשטענדיגקייט פון ארץ-ישראל אונטער דער פיהרערשאַפט פון עמיר קבצן טשודנער-פּאשאָ. דאָס מיניסטעריום בעשטעהט פון: משה מיניסטער (אינערן), מאניעק פאן העלצמאַנאָוו (אונטערשטאַט׳ס סעקרעטאָר און פעראנטוואָרטליכער סטעמפעל-היטער), לאָרד מאיאר דזשאָזעף דגניעוויפש, דער בעריהמטער קענער פון א״י שטאָדט און דאָרף, אלס קאָלאָניען-מיניסטער, ווי אויך, אַז דער בעריהמטער שפראכען-קענער און פעדאָגאג פּראָפ.

ווי אזוי פייערט דריי רעליגיעס פסח אין ירושלים.?

קומענדיג קיין ירושלים און דערמאָנענדיג זיך, אַז אַלץ איז דאָרט היסטאָריש, יעדע חורבה האָט הינטער זיך אַ אוראַלטע היסטאָרישע פערגאַנגענהייט, יעדעס שטיינדעלע איז פערבינדען מיט אלטערטום, קומט דאַן אויפ'ן זינען דער אַלטער יודישער גלויבען, אַז ירושלים איז דער מיטעל פונקט פון דער וועלט און איך פערוואָ־ף מיין בעגלייטער מיט פערשידענע פראַגען, פון וועמען איך דערוויאוס זיך, אז אין דער פסח וואָך זעהט מען אין ירושלים מענשען פון פערשידענע לענדער און פערשידענע פעלקער, וואָס קומען פייערן איינעם פון די דריי ימים-טובים, וואָס זענען הייליג פאר די קינדער פון די דריי גרויסע רעליגיעס.

קיין ירושלים קומען מאַסען יודישע טוריסטען פייערען דעם יודישען פסח: קריסטען קומען פייערען זייער פאסכאַ: אין מוסולמענער — לכבוד דעם מחמדאנישען יום-טוב נאַבאַ מוסאַ, אדער דער יום-טוב פון משה רבינו.

אַ דריטעל פון דער בעפעלקערונג אין ירושלים וואוינט אין דעם ענגען שטח, אין גאנץ שמאָלע געדרייטע געסלעך און דאָך איז ירושלים איינס פון די מערקווירדיגסטע ווינקעלעך אויף דעם ערד קוגעל. אָט דער קליינער שטח איז הייליג ביי יודען, קריסטען און מחמדאנער. דאָרט געפינט זיך די כותל-מערבי, אַן איבערבלייבעכץ פון בית-המקדש: די קירכע פון דעם הייליגען קבר, וואָס איז לויט דעם קריסטליכען גלויבען, דאָס אָרט, וואו יעזוס איז בעגראבען; און די אָמאר מאָשעע, וואס שטייהט אויפן אָרט פון בית-המקדש.

די שמאָלע און געדרעהטע גאַסען פון ירושלים מיט זייערע אַלט-פרענקישע, נישט זעהר שיינע טויערען שטעלט מיט זיך פאָר אַ פארבען-רייך בילד, אַ דאַנק די פערשידענערליי מענשען-טיפען אין פערשידענע טראַכטען, וואָס בעווייזען זיך אין דער פסח וואָך, עס קומען מענשען פון אַלע עקען וועלט אין זייערע אייגענאַרטיגע מלבושים אין די פערשידענסטע קאָלירען און פאַרבען.

די יודען אַליין שטעלען מיט זיך פאָר אַ וואַלד פון פערש־דענע קאָלירען, יודען אין געשטרייפטע קאַפאָטעס און רויטע פעסקעס, ווי די טערקען. אין ווייסע כאַלאַטען און טורבאַנען ווי אַראַבער, תימנישע יודען מיט בלייכע שמאָלע פנים'ער און לאַנגע פאות, מיט קליינע יאַרמולקעס אויף די געגאָלטע קעפ. פוילישע יודען אין אַטלעסענע און זיידענע כאַלאַטען און שטריימלעך, און היינט וועלטיגע יודען אין מאָדערנע אייראָפעאישע קליידער, נאָך פאַרבען רייכער זענען די טראַכטען פון די קריסטליכע פילגרימען, וואָט קומען קיין ירושלים פון אַלע עקען וועלט.

פסח אין ירושלם אונטערשיידעט זיך זעהר ווייניג פון דעם פסח ביי אונז. דער איינציגער אונטערשיד איז, וואס די יודען אין ירושלים הויבען אָן דעם פסח ביי דער כותל מערבי און די ספרדים האַלטען בלויז איין טאָג יום-טוב. אַ אויסנאם זענען די שומרונים, יענע אַלטע יודישע סעקטע, פון וועלכער ס'זענען היינט געבליבען בלויז 150 נפשות, וואָס וואוינען אין שכם.

דאָס פייערען דעם פסח פון די שומרונים דערמאָנט ווי יודען פלעגען איהם פייערען נאָך איידער דער בית-המקדש איז חרוב געוואָרען. די זענען נאָך מקריב דעם קרבן-פסח, נאָר מיט דעם אונטערשיד, וואָס זיי זענען איהם מקריב אויפן באַרג גריזים.

ערב פסח קלויבען זיי זיך ארויס פון זייער קווארטאל אין שכם און בעזעצען זיך אויפן באַרג גריזים אין ביידלעך. פארנאכט שעכטען זיי זיבען ווייסע שעפסעלעך אין גרויס איילעניש, ווי די יודען האָבען עס געטוהן, ווען זיי זענען ארויס פון מצרים. די צערעמאָניע קומט פאָר לעבען אַ גרוב, וואו ס'ברענט אַ גרויס פייער. די שעפסלעך ווערען געשאָסטען, בעת די זון געהט אונטער, דאָן וואַרפט מען זיי אַריין אין פייער און מען פערשיט זיי מיט ערד, אזוי אַז די פלאַמען לעשען זיך אויס און די שעפסלעך בראָטען זיך אָב אין דער הייסער ערד. ארום האַלבער נאכט נעמט מען זיי ארויס און מען עסט זיי צוזאַמען מיט מצות און ביטערע קרייטעכצער, די מענער שטייען ווי ס'איז געבאטען אין דער תורה, מיט די שטעקענס אין די הענט און די שיך אויף די פיס און דאס פלייש רייסען זיי אָפּ מיט די פינגער.

די קריסטליכע פסח וואָך ווערט נישט געפייערט אזוי איינפאך, ווייל זעקס פערשידענע כיתות האָבען אַ רעכט אויף דער קירכע, וואס שטייט איבער דעם הייליגען קבר און יעדער פון זיי האָט אַן אנדער פראָגראם פאר זייער גאָטעס דינסט. די רעכט וואס יעדע געמיינדע האָט, זענען פעסטגעשטעלט לויט די חזקות, וואָס זיי האָבען שוין זייט הונדערטער יאָהרען און כאטש יעדע סעקטע האָט שוין איהר חזקה, פלעגען זיי דאך נישט קענען אויסקומען צווישען זיך, און גאנץ אָפט פלעגט קומען צו בלוטיגע מלחמות, אזוי אַז פארן קריג פלעגט די טערקישע רעגירונג דאָרט האַלטען מיליטער און מחמדנישע היטער פלעגען אָוועקגעשטעלט ווערען אויפצופאַסען, אַז איין כתה זאָל זיך נישט אַריינרייסען אין רשות פון אַ צווייטער. יעצט, ווען פאַלעסטינא איז אונטער ענגלאַנד האָט מען אלס שומר בעשטימט אַ יוד, ווייל אַ קריסט האָט מען מורא אָנצוטרויען דעם אַמט.

די הויפט צערעמאָניע קומט דאָרט

שאפט, וואָס האָט געפאָדערט, פאָדערט און וועט פאָדערען, שטעהען אויף דער וואָך און פערטיידיגען איהרע בעדערפנישען און נאציאָנאלע אינטערעסען.

עס איז געמאכט געוואָרען אַ אונדערלאַזבארער פעהלער!

דאס מוז אונטערגעשראָכען ווערען!

א. עברי.

יוזעף קאַרמאַנאָווסקי, איז בעשטימט געוואָרען אַלס רעקטאָר פון העברעאישען אוניווערזיטעט אין ירושלים. איך געה ווייטער, ווידער אַ סענסאַציע! דאס „ראדאמער-קעלצער לעבען" געהט ארויס אַלס טאָג-בלאַט, אונטער'ן נאמען „דער ראַדאמער טיימס" און אהן איין קאָרעקטע-גרייז. איך טהו אַ קוק אין דער צייטונג. וואס טהוט זיך דא אזוינס אין ראדאם!? קעסטענבערג בעקומען סמיכה אלס אויבער-ראַבינער, ערקלערט זיך אלס פייערדיגער ציוניסט און ארויסגעפאָהרען אויף א טורנעע איבער די גרעסטע שטעדט אין פוילען ווי! פיאָסק, מאָדליבאָזשיצע, מישמירדיגריץ, מילייציק, זאקילקאָוו, וואָנצק, מאַליגאָשץ און כינצוו, הייס אגיטירען פאר'ן „קרן-היסוד".

איך קום צו, צו לובלינער 7, ס'דאכט זיך מיר אז כ'זעה א חלום, כ'רייב מיר די אויגען, ס'איז אָבער דאך אַ ווירקליכקייט! די 2 בערגער (קעסטענבערג און קעניגסבערג) האבען זיך צוזאמען געטראָפען און אזוי זיך הייס צוקושט, אַז דער אָבקלאנג ווערט געהערט אין מקוה „ראזוואַי", סאנד און קרימינאל.

איך געה ווייטער און דערזעה פאר זיך אזא מין בילד. גאָט מיין גאָט! וועמען זעה איך דאס? א פרעזידענט פון דער אַלוועלטליכער אגודה אין ראדאם, א אייזערנער סוחר, דרעהט זיך ארום, נישט פאר קיין איד געדאכט מיט א אָבגעגאָלטע באָרד אין פאות, א הויכען קראגען „אַ פלעדערמייזעל" אויפ'ן האלז אין דער בריט, אָנגעהאנגען מיט א פאַק „קרן-קימת פושקעס, פיהרט זיך „דע פאכע" מיט א שומרת'על און געהען אַרום זאמלען פאר'ן „קרן-קימת".

אויף דער צווייטער זייט גאס שפאַצירט זיך ארום אַ אָנפיהרער פון „השומר" חבר אַרעק מיט דער חברה יאַנאָווסקאַ, פרעזעסע פון „בית יעקב", מיט א ליסטע פון „טהרת בנות ישראל" לשם קאָנטראל...

יושב בסתר, בעקאַנטער הומאָריסט און לינקען פרעסער, איז ארויסגעטרעטען פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאציע, צוהאַלזט זיך מיט'ן פרעזעסישען טאנצמייסטער פון „החלוץ" און געהט געאָריפט מיט'ן לידער, טשערמאַן פון ארבייטער-רינג מיסטער יודעק פלאַטמאַנין.

א קליינער יונג טראָגט אַ גרויסען פלאַקאַט מיט דער אויפשריפט: יורען בני רחמנים! אחינו בני ישראל!!! 10 טויזענד סערטיפיקאטען אויף ראדאם, איילט! פערשפעטיגט נישט!

בחנם'דיגע הוצאות, פּצ־אַנזוקעס 1-טער קלאס באהן און שיף!

פאר אַלע מיידלעך גרייטע חתנים א מיט נדנים מיט אַ קאָלאָניע אָדער אַ הייזעל אין תל-אביב!!!

ווידער נייעס! דעם סעקרעטאר פון ארץ-ישראל אמט, סטאַניסלאוו פאפאַזשינסקי, ארויסגערופען דורך א ראדיאָ דעפעשע קיין ירושלים, אָנצופיהרען מיטן מלוכה'שען עמיגראַציע-אַמט אין א"י.—

איך טהו אַ קוק ארויף אין דער גמינע, לעבעדיג און לוסטיג ששון ושמחה, ממש נישט צו דערקענען, די דאָזאָרצעס זיצען זיך, ווי די חתנים. יאנאס זילבער אין מיטען. געוואָרען דאָזאָר און אָנפיהרער פון די רעכטע שלומים אויפ'ן אָרט פון קאַליע-געוואָרענעם אייזערנעם סוחר, וועלכען מ'האָט געוויזען די פאטשעווקע פון דער טהיר. —

דער דאָזאָר פישמאַן, איז שטיל ווי אַ פ־שעל, אַ נעבעכעל. נישט צו דער־

פאר דעם שבת פאר פסח, 10 א זייגער פריה, ווען עס קומט פאר דער „גס מיטן פייער“.

אויפן ארט, וואו מען ווייזט אן, אז עס געפינט זיך יעזוסעס קבר, איז פאר־האן א לאך, צו וועלכער א גריכישע גלח געהט צו און מיט א התלהבות'דיגע בעוועגונג נעמט ער ארויס פון דארטען א ברענענדיגען פאקעל, מיט וועלכען ער לויפט ארויס פון דער קירכע און גיט אים איבער צו א צווייטען גלח, דארט צינדט מען אן דעם פאקעל אין א צווייטען, און שלוחים וואס שטעהען שוין גרייט לאזען זיך לויפ'ן מיט דעם „הייליגען פייער“ קיין בית-לחם, יריחו, שכם און אנדערע שטעדט פון ארץ־ישראל. פאר דער מלחמה פלעגט א לויפער אויך ברענגען דאס „הייליגע פייער“ קיין יפו און שיפען זענען שוין נעשטאנען גרייט און אויף שנעל אפגעפיהרט קיין אדעס, וואו עס איז בענוצט געווארען אנצוצינדען די ליכט אין די קלויסטער פון רוסלאנד.

אז מ'ווערט פערטיג מיט דעם ערשטען פאקעל, נעמט אן אנדערער גלח ארויס א צווייטען און דער ארומיגער עולם צינדט אן זייערע ליכט. מיט די דאזיגע ליכט גייען די פרומע גריכען ארום שפה'ען לאנג איבער די ירושלים־ער גאסען.

די אריענטאלישע קריסטען זענען איבערצייגט, אז דאס דאזיגע פייער ווערט געשיקט פון הימעל.

די מוסולמענער פייערען זייער יו"ט מיט א פראצעסיע צו משה רבינוס קבר, וועלכער געפינט זיך, לויט ווי זיי גלויבען, נישט ווייט פון ים המלח. די פראצעסיע הויבט זיך געווענליך אן אין ירושלים ביים יריחו טויער. די עולי רגל זוימען זיך עטליכע טעג אויף משהס קבר, וואו זיי פאסטען און דאן קערען זיי זיך אום מיט גרויס פא— ראד.

אט אזוי ווערט געפייערט פסח אין ירושלים דורך קינדער פון די דריי הויפט רעליגיעס.

ל. שפיגעלמאן.

פלטי מושקטבליטה.

זמן חרותנו.

און אז דער יוד עסט זיך אן צום סדר מיט א גוטע פסח'דיגע סעודה פון בשר ודגים וכל מטעמים און פער־טרינקט מיט ארבע כוסות (א מינימום) פון יין המשובח (לײדער איז עס נישט געזאגט געווארען אויפן היינטיגען פסח...), דערצעהלט ער זיך און זיינע מסובין א מעשה'לע פון א חד גדיא:

„א טאטע האט געקויפט א ציגעלע. איז געקומען די קאץ און האט אויפ־געפרעסען דאס ציגעלע; פאר דאס איז געקומען דער הונד און האט צעבי־סען די קאץ; דער שטעקען ווידער האט צעקלאפט דעם הונד; דאס פייער פערברענט דעם שטעקען; דאס וואסער פארלאשען דאס פייער; דער אקס האט אויסנעטרונקען דאס וואסער; פארדאס האט דער שוחט גע־שחט'ען דעם אקס; האט ווידער דער מלאך המות געקוילעט דעם שוחט. אם ענדע איז געקומען הקדוש ברוך הוא און געקוילעט דעם מלאך המות“.

און דעם לעצטען טאג פון פסח אין דער הפטרה לײנט מען אין שוהל דאס קאפיטעל, פון דעם רעיון המשיחי פון ישעיה הנביא:

..... און ס'וועט רוהען אויף איהם (משיח'ן) א געטליכער גייסט פון חכמה בינה, יראה, עצה וגבורה, אזוי, או ער וועט משפט'ן מיט גערעכטיגקייט און וועט זיך אננעהמען די עולה פון די ארימע לייט און די שלעכטיגקייט אויס־ראטען בלויז מיט'ן הויך פון זיינע ליפען. נישט נאר די מענשען וועלען נישט טהון קיין שום שלעכטס איינער דעם צווייטען, נאר אפילו אין דער נאטור וועט הערשען שלום און אחדות, אזוי ווייט, אז די בייזע אינסטינקטען פון די חיות רעות וועלען אויפהערען: דער וואלף וועט לעבען צוזאמען מיט דעם שעפס און א קינד וועט זיך שפי־לען מיט דער שלאנג, ווארום די ערד וועט פיל ווערען מיט דעת את ה'.

וואס איז דער מאראלישער זין פון דעם חד-גדיא? וואס לערנט אונז די משיחישע אידעע פון ישעיה הנביא?

אט וואס: אז די ערד איז פול מיט שלעכטס, אז דער מענש, אזוי גוט ווי די חיה, איז געבוירען מיט א יצר הרע מיט א בייזען אינסטינקט. ווער ס'האט די שטארקע פויסט, דער געווינט. די מענשען—זאגט די תלמודישע אגדה— זענען געגליכען צו פיש פון ים: דער גרעסערער שלינגט איין דעם קלענערען און אזוי ווייטער. דאס שוואכסטען בעשעפעניש--דאס ציגעלע ווערט אויפגעפרעסען פון דער קאץ מיט איהרע נעגעל, דער הונד וואס איז בטבע שטארקער פון דער קאץ, בייסט און אזוי ווייטער, און אזוי ווייטער. דער שוחט הרג'עט דעם אקס, ווייל ער האט מעהר שכל פון דעם אקס; דער מלאך המות איז שטארקער נאך פון דעם גזלן דעם מענש... אזוי פייניגט דער שטאר־קערער דעם שוואכסטען, דער רייכער נוצט אויס דעם ארימערען, צי וועט אבער די איבערמאכט אייביג דויערען? ניין! צום סוף „ואתא הקדוש ברוך הוא“— דער געטליכער רעיון, דער דעת ד' וועט דורכדרינגען די מענש־הייט, אפילו די חיות רעות, און ס'וועלען אויפהערען די בייזע אינסטינקטען און ס'וועט טריומפירען אויף דער וועלט דער רעיון המשיחי, פרייהייט, גלייכהייט, ברודערשאפט, נישט נאר צווישען די איינצעלנע מענשען, נאר צווישען די פעלקער. „לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי“.

און וואס פאר א אידישען צוזאמענ־האנג שטעהט דער דערמאנטער רעיון המשיחי צו פסח?

ס'האט א גרויס שייכות, ס'האט פיעל צו זאגען:

קענען, פלירטעווע און ווארעם חנ'דליך צו דער אגודה און שרייט „אז מען דארף נישט קיין פאלקס-שולע“.

פרעזעס קעניגסבערג, האט א פרעה־ליכע מינע, זאגט יעדען „גוט מארגען“ און בעט זעצען. ר'איז זיך מוסר נפש, שפריצט מיט פייער, מוסר'ט די בע־אמטע, נישט צו ערלעדיגען אינטערע־סאנטען אהן א געהעריגע גדבה פאר'ן ק, ק. ל. ער רופט פאטעטיש אויס צום דאזאר פישמאן, וועלכער איז קרן–קימת קאמיסאר, – „ברענגט מיר ארויף 2 טוך פושקעס די סאמע גרעסטע!

פרעזעס פרענקעל, האלט א פייער־דיגע רעדע וועגען עפנען אין ראדאם א ישיבה אבטיילונג פון די לובלינער חכמים...

דאזאר לעשק, איז שוין הייזעריג פון שרייען — יודען ס'ברענט א פיי־ער! מיר מוזען 10 טויזענד זלאטעס סובסידירען פאר'ן „קרן הישוב“ מיר מיר מוזען בויען א רעליגעזע לאנד!!

ראזא לוקסענבורג'ס ברודער, גיט צו פערשטעהן, זשעסטיקולירענדיג מיט די הענד, אז דער פאסיגסטער און בעסטער קאנדידאט אויף ראדאמער רב „בכלל“, וואלט געווען דאזאר טייטעל־בוים'ס ברודער, נישט מעהר מ פ נ י דרכי שלום בעשטעהט ער אז קעסטענ־בערג זאל זיין...

א ראזאר מיט א באסאווער שטים פון־כהנים שטאנד, פאר גרויס שמחה חאפט ארויס א חמצ'דיגע מאנאפאלקע און כהרף עין „ולא נודע כי בא אל קרבנו“ אויסגעטריקענט געווארען!!

צווישען פובליקום, געפינט זיך אויך ה' ביילים, מיט א קליין קומעץ בער־דעל ביז איבער דער נארטעל, וועל־כער בעטאנט אין א פייערליכען טאן, אז רבי מאיר בעל הנס ז"ל, האט נאך קיין איין גראשען, פון די פוש־קעס פאר זיינע אויגען נישט געזעהן און דעריבער פארלאנגט ער פון דער גמינע, אז די ציוניסטישע פראקציע, עווענטועל די חלוצים און חלוצות, זא־לען איבערנעמען דעם אויפזיכט אי־בער די רבי מאיר ב'ה פושקעס, ווייל נור צו זיי געהערט דאס געלד.

כ'טהו א שפאציר איבער די פילאנ־טראפישע אינסטיטוציעס, כ'שטאט אן א וויזיט אין „עזרה“, פונקט פערקערט א יללה, א געוויין, הושך מצרים, דער פרעזעס רייסט זיך די האר פון דעד באָרד, דער רעטונג'ס - קאמיטעט, ער האט דאס אויסגענדיגען ס'גאנצע גע־שעפט, ס'איז געבליבען ליגען 100 קעסטלעך טהיי, מצות — 35 טויזענד פוד, אייער — 100 וואגאן און שמאלץ־א פערפלייצונג, ס'דראהט ראדאם א קאטעסטראפע. די גאסען און דער וואהל, איז ביז דיכטמאג'ס - געוועלב פערפלייצט מיט שמאלץ.

ווי כ'שטעה אזוי דערהער איך א פייף, וואס איז דאס? א שפאגעל נייע מקוה, לויט'ן קארלסבאדער סיטטעם, וואס די גמינע, האט אויסגעבויט. איך לויף א קוק טהון און דערזעה, א מחנה, „אלא—גארסאניצעס“ א רייהע פון דער זאסילנא ביז דער באהן און די צעירי אמוני ישראל, היטען דעם ארדנונג. — כ'געה אדורך דעם רינעק און, אויפ'ן ארט ווי ס'א־ז געווען „רער שלאכט אונטער ראסלאוויצע“ – „יבגה“ הענגט א שילד „בית ספר עממי לבנים ובנות ע'ש י. ל. פרץ בהתיסדות החסידים דגור, אמשינעוו, יאלכסנדר“ (פאלק'ס-שולע אויפ'ן נאמען פון י. ל. פרץ, געגרינ־דעט דורך די חסידים גור, אמשינעוו און אלעקסאנדער).

מזל טוב, מזל טוב יודען! מ'האט דערלעבט וואס מ'האט געוואלט!

— — — — - - — —

איך טהו מיך א חאפ אויף און דערזעה אויף דער א קענענאיבערייגע וואנד דעם קאלענדאר מיט דער דאטע 1-טער אפריל 1926 יאהר. הייסט דאס, אז מיר האבען היינט פ ר י מ א א פ ר י ל ו ס . איצט פערשטעה איך שוין און ס'איז מיר אלץ ריכ־טיג...

ש. ב. פאמאזשניק.

צוויי סדרים.

פאָלק׳ס מעשה׳לע פון מאיר הערץ.

אין א דאָרף נעבען טריסק האָט געוואוינט א יוד אַ שניידעריל, וואס האָט געארבייט פאר די פויערים זייערע פראָסטע אַנטופּכצען און פון דעם זיך מפּ״נס געווען.

דער יוד האָט געהייסען יצחק׳ל און די פויערים האָבען איהם פערצויגען אוף „איצעק“.

קיין גרויסער מומחה אין שניידעריי איז איצעק נישט געווען, והראיה, אז ער האָט וואו אַנדערש נישט געקענט אַרבייטען, נאר אויפן דאָרף, וואו די פויערים זענען נישט אַזעלכע גרויסע מקפּידים און קענען אויסלעבען זייערע יאָהרען מיט געלאַטעטע און איבערגעניצעוועטע מלבושים.

צו לאטעס און פּאָפּראַויקעס האָט איצעק געטויגט און אפשר גאר געווען א מייסטער אין דעם פאַך.

האָבען איהם אלע פויערים זעהר ליב געהאַט, נישט אזוי ווייט פאר דער צופרידענער ארבייט, ווי דערפאר, וואס איצעק איז געווען א „פּאָזשאָנדני זשידעק“.

דורך גאנצע יאהרען האָט איצעק נישט געהאט מיט די פויערים קיין „יאָ“ אָדער „ניין“, מיט זיי גוט געלעבט, אדרבא, די פויערים האָבען פון איהם פיל גוצען געהאַט און נישט איין מאָל זענען זיי א דאנק איהם בּעהיט געוואָרען פון גנבית, ווייל איצעק פלעגט אַ־בייטען גאנצע נעכט, און אז ער האָט דערהערט ווי אין דרויסען שאָרכען טריט אין דער שפּעטער נאכט האָט ער פערשטאנען, אַז דאס זענען גנבים, האָט ער זיך איינגעשטעלט דאס לעבען און מיט זיין געוואלד אויפגעוועקט די פויערים פון שלאָף.

האָבען איהם די פויערים געקושט, זיך געבעטען ביי איהם, ער זאָל פון זיי נעהמען מתנות, ווי מעהל, קארטאָפעל, קרויט, אָבער איצעק האָט אויף קיין פאל נישט געוואלט נעהמען, נאר נעלעבט פון זיין שווערען אויסגעהאָרוועטען גראשען.

האָבען איהם די פויערים דערפאר נאך מעהר ליב בעקומען און האָבען גארנישט געקענט פערשטעהן, וואס פאר א טייערער „זשידעק“ דער איצעק איז.

זענען אזוי איועק יאָהרען נאָך יאָהרען און איצעק האָט בדוחק דורכגעשטופּט די פּרנסה אין דער וואָכען, ווער שמועסט נאָך אַ שבת און יום טוב; דעמאָלט איז פאָר איצעק׳ן געווען דער גרעסטער נסיון און איצעק האָט געאָרבייט איבער די כחות, ס׳זאָל חלילה קיין שבת נישט געשטערט ווערען.

האָט זיך איינמאָל געמאַכט א שלעכט יאָהר, ס׳זענען געווען גרויכע היצען, די תבואות זענען פערבריענט געוואָרען און אין דאָרף איז געוואָרען צווישען די פויערים א גרויס אָרעמקייט, זיי האָבען נישט געהאַט וואָס צו פיהרען אין שטאָדט אריין, אָפילו קיין סאָשע פאָר זייערע פערד האָבען זיי נישט געהאט - אַז אַלץ איז פערברענט געוואָרען מיטן וואָרצעל פון קאָזשן ביז׳ן גראָז.

די פויערים האָבען זיך געפונען אין גרעסטען יאוש. ביז ניי־יאָהר ווען מען וועט קענען ווידער זייהען איז נאָך פאַרהאן אַ קנאָפּ יאָהר און פון וואָס צו לעבען האָבען זיי נישט געהאָט. האָבען זיי אַלץ פון שטוב ארויסגעקויפט אַבי אויף א שטיקעל ברויט צו האָבען, אָפילו די עופות, די קיה און פערד מיט די וועגענס זענען אויסגעקויפט געוואָרען.

אָבער דאָס אַלץ האָט נישט געקלעקט צו דערהאַלטען זיך ביזן נייעם שניט, און כמעט מעהר פון אַ העלפט דאָרף האָט געמוזט אוועק בעטלען ברויט אויף דער וועלט פאָר זיך און זייערע קינדער.

פערשטעהט זיך, אַז אין אַזאַ הונגער־יאָהר האָבען שוין נישט די פויערים אין זינען געהאַט פון אַ מלבוש זיך צומאַכען, אפילו אויף אַ לאַטע האָבען זיי נישט געהאַט און איצעק איז אַזוי אָרום געבליבען אָהן אַ שטאָך ארבייט.

איצעק האָט חלילה נישט מתרעם געווען. אָפילו מיט די לעפצען נישט אַ ברים געטון, נאָר געלאַכט צו זיך און געטראַכט: מן הסתם איז עס מן השמים. בּוודאַי ברויך אַזוי צו זיין און מען טאָר נישט פרעגען קיין קשיות—

איצעק האָט אויך אָנגעהויבען אויסערקויפען זיינע בעבעכעס און אַלץ צוליב אַ שבת, ווייל אַ גאַנצע וואָך האָט איצעק מיט זיין ווייב אָון קינדער געליטען ממש הונגער, נאָר אַז ס׳איז געקומען שבת האָט איצעק פערקויפט צום ערשט די כלי־בית און דערנאָך אויך דאָס בעטגעוואנד, אַ קישען, אַן איבערבעט, ביז ער האָט שוין נישט געהאַט אויף וואס דעם קאָפּ אנידערצולעגען, אַבי, חלילה, דעם שבת נישט צו פערשטערען און צו מינערען אַ שטיקעלע פיש, פלייש און ליכט לכבוד שבת.

יעדען פרייטאַג, אַז מ׳האָט עפּעס פון שטוב אַרויסגעקויפט האָבען אַלע געוויינט, אָבער איין איצעק האָט געשמייכעלט:

– נאראָנים, וואָס וויינט עטץ, מ׳ברויך דאנקען גאָט, אז ס׳איז דאָ וואָס צו פערקויפען און מאַכען שבת דאָס איז דאָך אויך נישט אונזערס, דאָס האָט דאָך אונז אויך גאָט געגעבן.–

אפילו ביים לעצטען קישען, אז מ׳האָט שוין געהאַלטען ביים פערקויפען און די קליינע קינדערלעך האָבען געצאַפּעלט און זיך געוואַלגערט אויף דער קאַלטער ערד, בעטענדיג זיך: — „טאַטעשי וואָס האָסטו געטוהן“ און די מאַמע האָט גע׳טענה׳ט: „זיי וועלען דאך פאר קעלט שטאַרבען“ זאָל נישט זיין קיין שבת“ — איז איצעק געבליבען פעסט:

— מען טאָר נישט פערשעמען דעם שבת, קינדערלעך, ס׳איז אַ גרויסער עונש, בזכות זה וועט אייך גאָרנישט געשעהן קיין שום שלעכטס – האָט ער מיט זיסע ריידעלעך איינגענומען זיינע קינדער און מיט אַ געלעכטער׳ל אפּגערגענומען דאס קישען מיט׳ן אַלטען איבערבעטעל פון זיינע קינדערס צוקאָפּענס און פון זייערע ציטריג־פיבערדיגע גופים׳לעך: — וויינט נישט, וויינט נישט, איהר וועט עסען שבת אַ שטיקעלע פיש, אַ גוט שטיקעלע פלייש — און די קינדערלעך האָבען נאָכגעלאָזען זייערע מידע קעפּעלעך און געלאָזען דעם טאַטען צונעהמען.

ביז שבת הגדול האָט נאָך איצעק׳ס ביסעל אָרימקייט און צובראָכענע בעבעכעס געסטארטשעט אויף צו מאַכען כאטש די בלויזע שבתים, אַז ס׳איז געקומען אבער די וואך פון פסח, איז שוין געווען אינגאַנצען ליידיג איציק׳ס אָרימע שטיבעל, אפילו די נייה־מאַשין איז שוין נישט געשטאַנען אויף איהר ארט און געווען ערגיץ פערקויפט.

— וואס טוט מען? האָט אין איצעק׳ס מוח געהאַמערט א פראַגע — דאָ געהט אזא גרויסער יום־טוב, עפּעס א קלייניגקייט יציאת מצרים, ארבע כוסות און מצות, אזעלכע גרויסע און הערליכע מצוות, וואס גאר איין מאָל אין א יאהר איז מען זוכה זיי מקיים צו זיין.

איצעק האלט עס נישט אויס, נאר מהרהר איז ער חלילה נישט, איהם געהט נישט אין עסען, אין דעם וואָס ער, זיין ווייב און קינדער וועלען ליידען הונגער גאנצע אַכט טעג פסח און וועלען נישט האָבען וואָס צו עסען, ניין פון דעם זארגט ער נישט, די מצוה, די מצוה פון אַרבע כוסות אָון מצה, דאס געהט איהם בנפשו.

געהט אַ טאג נאָך אַ טאג, ס׳איז שוין ערב פסח און אין שטוב איז נאך נישטאָ קיין זכר פון פסח: נישט קיין מצה, נישט קיין וויין און נישט קיין קארטאפעל. דאָס ווייב וויינט, די קינדערלעך וויינען: — טאטעשי, וואָס וועלען מיר עסען פסח? קיין חמץ טאָר מען נישט און קיין מצה איז נישטאָ, איז וואָס וועלען מיר עסען, טאַטעשיז -

איצעק׳ן צעברעכען גאָרנישט די געוויינען, איהם ארט עס נישט, נאר די מצוה, די מצוה!...

ס׳איז שוין פארנאכט. אין דאָרף איז שטיל, דאָ וואוינען נישט קיין יודען, און מען זעהט נישט צומאָלט, אַז ס׳איז פסח, די זוהן זעצט זיך און געהט שוין אונטער, ביי איצעק׳ן אין שטוב איז חושך. אפילו קיין ליכטעל, קיין טישטוך אויפ׳ן טיש איז נישטאָ, די קינדער זיצען ביים קאלטען קוימען און די מאַמע דערצעהלט זיי די הערליכע געשיכטע, ווי אַזוי יודען זענען ארויס פון מצרים. די קינדישע הערצעלעך צאַפּלען פאר פרייד, אָבער, אַז די מאַמע האָט שוין פערענדיגט

פסח — דאס איז דאָך דער זמן חרותנו, דער סימבאל פון בעפרייאונג, דער איבערגאנג משעבוד לגאולה, און ער ווי זאָגט צו אונז: יוד! דו האָסט פון דיר אראבגעווארפען די קייטען פון דער עגיפּטישער קנעכטשאפט — געדענק, אז נאך אנדערע פעלקער שמאָכטען אונטער א פרעמדען יאָך און דו טארסט דיך נישט אבזאגען פון זייער בעפרייאונג. דו האסט געגעסען די גרויסע סעודה און פערטרינקען מיט גוטען כרמל־וויין — געדענק, אַז ס זענען פערהאַנען פיעל, פיעל מענשען אָרימע און נויטבעדערפטיגטע, וועלכע האָבען נישט מיט וואָס דעם טאג איבערצולעבען. דו ביזט געוועזען — און ביזט נאך — טויזענדער יאָהרען בבחינת חד גדיא, דאָס ציגעלע, וואס יעדער חיה רעה, וועלכע האָט געגעל דראפּעט זי און בייסט זי און דורס׳ט זי — געדענק, אַז דו זאלסט נישט זיין פון די אויסנוצער און בעדריקער, פון די וועלכע זענען שוואכער פון דיר. פסח — דאס איז דאך דער סימבאל פון דער בעפרייאונג פון זעלבסטשמערץ — געדענק, יוד, אין די בעפרייאונג פון וועלט־שמערץ, דער פסח מצרים מוז אונז פיהרען צום פסח לעתיד!

ווייגען די קינדערלעך און בעטען זיך: — מאַמעשי, ס'הונגערט, גיב, כאָטש אַ בלויז שטיקעלע טרוקענע מצה.—

ענטפערט די מאַמע גאָרנישט, נאָר ווישט זיך די טרעהרען פון די אויגען.

איציקעל האָט דערווייל זיך אַרויסגעשאַרט שטיל - פון - שטוב און איז אוועק ווייט אין פעלד אַריין. דאָרט איז די זון פערגאַנגען אין אַ גאָלדענער שקיעה, די גראָזען האָבען זיך געטובל'ט אין די אונטערגעהענדע שפּיגעלדיגע שטראַהלען און האָבען זיך געשאָקעלט מיט זייערע סאַמעט-גרינע קעפּעלעך, ווי זיי וואָלטען אָנ'אָוועט תפילה דער זון געזונגען.

דאָס אָויסגעגרינטע פעלד האָט אויסגעזעהן ווי אַ פּרעכטיג קאַרבירטער טעפּיך, אויף וועלכען אַ קיהל, זיידען ווינטעלע האָט געבלאָזען און נאָך שענער און פרישער געמאַכט די הערליכע פאַרבען.

די זון איז געשטאַנען אין איין עק און ביי אַ צווייטען עק האָט זיך אויפגעהויבען אַ ווילבערנע קיילעכדיגע לבנה, און ביידע האָבען זיך טרוימעריש אָנגעקוקט.

איצעק איז פול געוואָרען מיט ויפע התלהבות, קוקענדיג אויף דער אַרומיגער הערליכקייט פון דער פריהלינגסנאַטור. ער האָט נישט מעהר געקענט איינשטעהן אויף איין אָרט, ס'האָט איהם געהויבען אין דער לופטען און ער האָט אָנגעהויבען שוועבען און טאַנצען איבער די גראָזען מיט אַזאַ עלית נשמה, אַז ער האָט דעכט די קעפּלעך פון די גראָזען נישט אָנגעריהרט.

און כאָטש איצעק האָט שוין נישט געהאַט געגעסען צוויי טעג, האָט ער גאָרנישט מרגיש געווען, אַז ס'הונגערט איהם און ער איז שיער נישט אויסגעגאַנגען פון זיסקייט, מיט שירות ותשבחות איז ער געשפּרינגען וויאָרסטען-ווייט איבער פעלדער און וועלדער און האָט גאָרנישט געוואוסט וואו ער איז.

האָט ער געדאַווענט מעריב און וואָס מעהר ער האָט געזונגען, אַלץ ליכטיגער און ליכטיגער איז געוואָרען. דער הימעל איז געווען אַזוי דורכזיכטיג, אַז איצעק האָט געקענט זעהן די פייערדיגע שרפים פון צבאות און אפילו די צדיקים אין גן-עדן. די לבנה האָט געבליאַסקעט און די זון איז נישט אָפּגעטרעטען פון איהר אָרט און ביידע האָבען אַרומגעוויקעלט איצעק'ן מיט גאָלדענע און זילבערנע רייפען, דער פּורפּור-בלאָהער הימעל איז געוואָרען העכער, העכער, גלייך ער וואָלט זיך צעריקט ווי אַ פּויערהאַנג. דאָרט האָט איצעק געזעהן אַ הערליכען סדר און אַ גין-גאָלדענעם טיש, אַרום וועלכען פ'זיצען די צדיקים, און פון די טייערע מאכלים און וויינען, וואָס זענען געשטאַנען אויפ'ן טיש, האָט איצעק אָנגעהויבען אַריינזאַפּען אין זיך און איז ווי אויפגעפרישט געוואָרען. האָט ער זיך אָבער דערמאָנט, אַז אין דער היים זיצען זיין ווייב און קינדער הונגעריגע אין דער פינסטער, האָט ער זיך שוין נישט געקענט איינהאַלטען און האָט אַ טרעהר געלאָזען.

צו איצעק'ס טרעהר האָבען זיך אויך מתחבר געווען טרעהרען פון עטליכע מלאכים און צדיקים און באַלד איז איבער דער גאַנצער וועלט אַ שטורם-רעגען מיט דונערען און בליצען אַראָפּגעפאַלען און וויפיל ליכטיגקייט ס'איז פריהער געווען, אַזוי פיל פינסטערניש איז איצט געוואָרען, בוימער האָבען זיך געבראָכען, ווינטען האָבען געריסען, אַלע חיות און בעשעפעניש'ען האָבען געשריגען און איצעק איז געשטאַנען אַנ'אויסגעצוואָגענער אויפ'ן פעלד און נאָך מעהר געוויינט, ווייל איהם האָט זיך געדאַכטען, אַז ער האָט מיט זיין שלעכטער מחשבה געזינדיגט.

און וואָס מעהר ער האָט געוויינט אויף תשובה, אַלץ שטאַרקער און מורא'דיגער איז דער שטורם מיט דונערען געוואָרען. אַזוי אַז דער מגיד פון טריסק, וואָס האָט פונקט געדאַווענט מיט זיינע הסידים אין גרויסען בית מדרש איז דערציטערט געוואָרען און נישט פערשטאַנען די פריהערדיגע משונה'דיגע ליכטיגקייט אין דעם איצטיגען חושך אין שטורם, וועלכער איז אויך אַריין אין בית מדרש און אַלע ליכט פערלאָשען.

זענען די חסידים דערשראָקען געוואָרען און דער טריסקער אַליין איז שוין אויפגעשפּרונגען און אַ געשריי געטוהן:

— האַ! וואָס איז דאָס? מיך מיינט מען דאָס! — און אַלע האָבען זיך בעהאַלטען אונטער די טישען און בענק.

אויך איצעקס ווייב און קינדער האָבען זיך דערשראָקען פאַר'ן שטורם, ביטער געוויינט וואו דער טאַטע איז פערגין אַוועק און זענען פאַר שרעק אַריין צו אַ שכנות'דיגען פּויער.

אַז איצעק האָט אויפגעהערט צו וויינען, ווייל ער האָט זיך דערמאָנט, אַז היינט איז געווען די גאולה און אַז מען בעדאַרף זיין פריהליך, האָט ער גאָרנישט געקוקט אויפ'ן צעברויזטען שטורם און ווידער אָנגעהויבען טאַנצען און זינגען מיט שירות און געזאַנגען, האָט זיך באַלד דער שטורם אויסגעלייטערט און ס'איז געוואָרען צוריק ליכטיג, ווי ס'איז געווען. — — — — —

אַז איצעק האָט זיך, אַ פריהליכער, איבערפולט פון דער הערליכער גאולה-נאַכט, אהיים געקעהרט, האָט ער געטראָפען זיין שטיבעל און אַ ים-ליכט, אויך אַ טיש מיט די טייערסטע מאכלים, וויינען אָהן אַ שיעור, ליכט האָבען געגאָסען מיט שטראַמען שטראַהלען, אַ זויבער קלאָר טישטוך מיט גאָלדענע געשירען, פון יעדען ווינקעל האָט געגאָסען ליכט און איצעק האָט זיין אָרים שטיבעל נישט דערקענט.

האָט ער זיך זעהר דערשראָקען, אפשר, איז עס די אַרבייט פון יענער חברה פון דער כנופיא שדים, אַ קשיא. האָט ער זיך אָבער טיפער איינגעקוקט און האָט דערקענט דעם וועלבען טיש, וואָס ער האָט ערשט געזעהן אויפ'ן פעלד, איז ער נאָר מעהר דערשראָקען געוואָרען: — ס'טייטש, איצעק שניידער האָט אַזאַ זכיה צוגענוסען פון די מאכלים אין גן-עדן—איז ער אַלץ געשטאַנען ביים טהיר און נישט געהאַט די דרייסקייט צו צו-געהן און אָנריהרען; איז ער אַזוי געשטאַנען פון ווייטען מיט ציטערניש און אימה און צו זיך גערעדט: — „איך, איצעק שניידער, ווי קום איך עפּיס צו דעם, ביין, איך וועל נישט צוגעהן, איך בין צו-קליין”...

— — — — — — — —

אין דער צייט איז געזעסען דער טרוסקער מגיד ביים סדר מיט זיינע הונדערטער תלמידים און חסידים און גערעדט אַלץ נאָך וועגען דעם ענין פון שטורם; אָנגעגאָסען כוסות צו „שפוך חמתך”, מען עפענט די טיר, דער טרוסקער שווייגט — ער זאָגט נישט די הגדה, שווייגען אַלע חסידים, און קוקען ברעדה אויף זייער רבי'ן.

הייסט דער טריסקער צומאַכען די טיר און אַליין געהט ער אַריין אין זיין חדר, וואַרפט זיך אויף דער ערד, וויינט און בעט זיך ווי אַ קינד:

— רבונו של עולם, וואָס קומט דאָ פאַר דעם היינטיגען פסח ביי-נאַכט? פאַר וואָס האָב איך נישט די זכיה געהאַט, אַז אליהו הנביא זאָל קומען צו מיר כאָטש ביי שפוך חמתך?

האָט מען איהם פון הימעל אַ וויז געטון אויף איצעק שניידער און פאַר'ן טרוסקער מגיד איז שוין אַלץ קלאָר און ליכטיג געוואָרען.

איז ער תיכף אַרויס אין דאָרף און אַריינקומענדיג צו איצעק'ן האָט דער טרוסקער געזעהן, ווי איצעק שניידער שטעהט ביי דער טיהר און וויל נישט צו געהן צום טיש. האָט ער אַ געשריי געטון:

— איצעק, איך, דער טרוסקער מגיד, בין אויף דיר גוזר, זאָלסט זיך תיכף זעצען צום טיש, ביזט גרעסער פאַר מיר!

איצעק, וואָס איז געשטאַנען פערמוח'ט און האָט נישט מרגיש געווען דאָס אַריינקומען פון טרוסקער, איז געפאַלען אין חלשות.

האָט איהם דער טרוסקער דערמינטערט און ביידע האָבען אַריינגערופען דאָס ווייב און קינדער און אַלע האָבען זיך געזעצט צום גאָלדענעם טיש און נהנה געווען פון די טייערע מאכלים.

פאַר ווייב און קינדער האָט איצעק דערצעהלט, אַז דער יוד (דאָס הייסט דער טרוסקער), האָט עס געבראַכט דעם סדר און די קינדערלעך האָבען זיך דערקוויקט זייערע אויסגע'חלש'טע הערצלעך און געבענשט דעם פרעמדען יוד.

צו „שפוך חמתך” איז אַריינגעקומען אַנ'אַלטער יוד, מיט אַ לאַנגער באָרד, מיט אַ שמייכעל אויסברומענדיג:

— אָ, ביזט דאָ, טרוסקער? .. האָסט, זעה איך, דערשנאַפּט, גוט יום טוב, גוט יום-טוב!

ביים אַריינקומען פון דריטען יוד, וואָס איז געווען אליהו הנביא, זענען די קינדערלעך מיטן ווייב איינגעדרימעלט און אַלע דריי האָבען געפרעגט פתרי תורה ביז'ן גראָהען טאָג און דער טרוסקער האָט געהאַט גרויס חלישת דעת פון די טיפע רמזים, וואָס דאָס שניידעריל האָט מחדש געווען.

און אליהו האָט זיך אָנגערופען:

— נו, טרוסקער, האָסט גאָרנישט געוויסט, אַז דו האָסט אַזאַ שכן, וואו איז דיין רוח הקודש? איצט פערשטעהסטו שוין וואָס איך בין צו דיר נישט געקומען? אַז מען האָט אַזאַ שכן ברויכט מען וויסען, אַז ער ברויכט אויף פסח..

און דער טרוסקער איז שוין נישט אָפּגעטרעטען פון דאָרף. איז דאָרט געווען ביידע סדרים-נעכט און די חסידים האָבען איהם אַרומגעזוכט און נישט געוואוסט, וואו זייער רבי איז אַהינגעקומען.

אַזוי האָט מנצח געווען אַנ'אָרים פּראָסט שניידער'ל דעם גרויסען טרוסקער מגיד בלויז דערפאַר, וואָס פאַר'ן טרוסקער איז פערגעסען געוואָרען אַנ'אָרימע פאַמיליע צו בעזאָרגען אויף פסח.

און דער טרוסקער האָט געזאָגט:

— יאָ מיינע תלמידים, אַז מען קריכט צו הויך אין די הימלישע וועלטען, פערגעסט מען אַ מאָל פון די ערדישע בריאים, ווען מען האַלט זיך שוין צו גיין ... אַראָפּצולאָזען זיך צו זיי, — קען אַזאַ עליה זיין די גרעסטע ירידה...

א יאהר „טאז"-טעטיגקייט אין ראדאם.

פון ד"ר פאמראק.

די ראדאמער אבטיילונג פון דער געזעלשאפט צו פערהיטען דאס געזונד פון דער יורישער בעפעלקערונג אין פוילען („טאז") איז געגרינדעט געװארען דעם 18/X 1924. צו אקטיווע טעטיגקייט איז די אבטיילונג צוגעטרעטען אין יאנואר 1925.

אין פערלויף פון פערגאנגענעם יאהר האט זיך די טעטיגקייט פון ראדאמער „טאז" קאנצענטרירט הויפטזעכליך אין פאלגענדע צווייגען פון דער סאניטאר-היגיענישער ארבייט:

1) שול היגיענע;

וועלענדיג צוקומען צו די ברייטע פאלקס מאסען, וואס לעבען עפ"י רוב אין ארימקייט און דחקות און דעריבער אין אויסערגעװעהנליך אנטי-היגיענישע בעדינגונגען, האט דער „טאז" בעשלאסען צו קאנצענטרירען זיין אויפמערקזאמקייט הויפטזעכליך אויף די שולען.

צו דעם צוועק האט דער ראדאמער „טאז" גענומען אונטער זיין היגיענישער אויפזיכט די ראדאמער תלמוד-תורה, וועלכע ווערט בעזוכט פון 300 קינדער, פון די ארימסטע שיכטען פון דער יודישער ראדאמער בעפעלקערונג. אין די דאזיגע תלמוד-תורה איז טעטיג א דאקטאר, עס איז אויך דארט א געוויסע צייט געוועזן טעטיג א ספעציעלע היגיעניסטין פון „טאז". אזוי ארום ווערט געזארגט פאר'ן סאניטאר-היגיענישען מצב פון דעם דערמאנטען אנשטאלט און פאר דער פערבעסערונג פון דעם געזונד-צושטאנד פון די קינדער.

ס'איז זעלבסטפערשטענדליך, אז אין משך פון איין ארבייטס-יאהר קאן מען נישט אינגאנצען ענדערען דעם היגיענישען צושטאנד פון די תלמוד-תורה שילער, אבער דאך, ווען מען ווארפט א בליק אויפן ציפער-בעריכט פון אבגעטוענער ארבייט, מיט דעם דורכגעפיהרטען, דורך דער אינטערווענץ פון „טאז", לאקאל-רעמאנט, אונטערזוכטע, געהיילטע און געבאדענע קינדער, מיט די צאהל ארויסגעשיקטע פאוואוס-קראנקע קינדער קיין ווארשא, אין ספעציעלען רענטגען-אינסטיטוט, מיט דער צאהל פארלעזונגען, בעזונדערס מיט דער טעטיגקייט אויפן געביט פון זומער-קאלאניעס,—מוז מען אנערקענען, אז א געוויסער ערפאלג איז אויפן דאזיגן געביט דערגרייכט געווארען.

חוץ די קינדער אין די תלמוד-תורה האט דער „טאז" בעשלאסען צו נעמען אונטער זיין היגיענישער אויפזיכט אויך די פאלקס-שולען, וועלכע ווערען פאר דער יודישער בעפעלקערונג אין ראדאם ענטשטעהן און אויך די חדרים מיט א צאל פון בערך 1000 קינדער.

דער ציפער-בעריכט פון דער שול-היגיענע-ארבייט איז פאלגענדער:

מעדיצינישע הילף געגעבען אין 424 פאלען, דענטיסטישע און אקוליסטישע הילף-אין 192 פאלען, אויסגעבאדען זענען געווארען אין פערלויף פון יאהר—1322 ארימע קינדער, פארלעזונגען מיט און אהן ליכט-בילדער, פאר קינדער, עלטערען און לערער אויף היגיענישע טעמעס, האט דער דאקטאר—פרעלעגענט אין משך פון יאהר געהאלטען 12, דער „טאז" האט אויך דעמאנסטרירט אין קינא „טשארי" דער פילם „שווינדזיכט" („אין די ארעמס פונ'ם פערבארגענעם שונא") דעם פילם האבען בעזוכט 8000 קינדער די היגע פאלקס-שולען (אידישע און נישט אידישע) און אויך די שילער פון ביידע היגע יודישע גימנאזיעס.

לויט דער אנווייזונג פון „טאז" איז דורכגעפיהרט געווארען א גרונדליכער רעמאנט און עס זענען איינגעפיהרט געווארען היגיענישע איינריכטונגען אין דער היגער תלמוד-תורה.

וואס אנבעלאנגט דעם קאמף מיט פאוואוס (פארך), האט דער ראדאמער „טאז" אין פערגאנגענעם יאהר אוועקגעשיקט קיין ווארשא 40 קראנקע תלמוד-תורה קינדער (מיט אימריינע קעפ) אין ספעציעלען רענטגען—אינסטיטוט פון „טאז". די קינדער זאלען פאלקאם אויסגעהיילט געווארען, אזוי, אז יעצט איז די תלמוד-תורה ריין פון פון דער דאזינער אנשטעקענדער קראנקהייט, די קינדער וועלכע זענען נישט, איבער פערשידענע אורזאכען, ארויסגעשיקט געווארען קיין ווארשא, זענען פארלויפיג פון דער תלמוד תורה אויסגעשלאסען געווארען, ביז זיי וועלען דורכגעהן דורך דער רענטגען-סטאציע פון „טאז" אין ווארשא.

זומער-קאלאניעס פאר קינדער:

צום ערשטען מאל אין ראדאם האט די היגע „טאז"-אבטיילונג, אין זומער פון פערגאנגענעם יאהר געגרינדעט א זומע-קאלאניע אין גארבאטקע פאר שוואכע, ארימע קינדער.

די קאלאניע האט פערנומען אין גארבאטקע א ספעציעל - אבגעזונדערטע ווילע, וואו עס האבען אין משך פון זומער פערבראכט 23 קינדער פון דער ראדאמער „תלמוד-תורה", וואס שטעהט אונטער דער השגחה פון „טאז". די קינדער האבען זיך אויסגעצייכענט. (5 מאהל א טאג עסען) ערהאלט און יעדען פון די קינדער איז צוגעקומען דורכשניטליך צו 2½, 1½ ק"לא.

צו דעם טעטיגקייט'ס-בעריכט מוז צוגעגעבען ווערען, אז דער היגער געזעלשאפט „טאז" איז אויסגעקומען צו ארבייטען ביי אויסערגעוועהנליך שווערע בעדינגונגען: נישט בעזיצענדיג קיין אייגענעם לאקאל, נישט בעקומענדיג קיין שום מאטעריעלע אינטערשטיצונג, (נישט פון מאגיסטראט, נישט פון דער קהלה-פערוואלטונג) נאר בלויז זייענדיג אויסגעשטעלט אויף אייגענע קרעפטען מיט א קליינע סובסידיע פון 100 זל. מאנאטליך פון דער צענטראלע פערוואלטונג. ווי אזוי שטעלט זיך פאר די טעטיגקייט פון „טאז" אין ראדאם אין דער נאהענטער צייט? אין קורצען וועט דער ראדאמער „טאז" בעזיצען א אייגענעם לאקאל און דאן וועלען געעפענט ווערען „א טראפען מילך" (Kropla mleka) מיט א קאנסולטאציע פאר קינדער און שוואנגערע פרויען; א אמבולאטאריע פאר שול-קינדער; עס וועט אויך ענטוויקעלט ווערען א ברייטע טעטיגקייט אויפ'ן געביט פון פיזישער ערציהונג (ספארט און גימנאסטיק) און אויך אויף אנדערע געביטען, וועלכע האבען דעם ציעל אויפצוהויבען דאס געזונד פון דער יודישער בעפעלקערונג אויף דער נויטיגע חויך.

עס וועלען ארויסגעשיקט ווערען דעם זומער, אויף זומער-וואוינונג 100 ארימע קינדער.

וואס הערט זיך אין ראדאם.

בעריכט'ס פערזאמלונג פון ה' קעסטענבערג און פון דער קהלה-פראקציע, ליסטע נומער 5.

עפענטליכע פערזאמלונג אויף איינלאדונג'ס קארטען — פאליציי שטעהט ביים איינגאנג און לאזט דורך נאר די, וואס שטעלען פאר איינלאדונג'ס-בילעטען — פעך און שוועבעל אויפ'ן אדרעס פון דער יודישער גמינע — אנגענומען רעזאלוציעס צו ווענדען זיך צו דער מאכט וועגען פונאנדערלאזען די גמינע און צו באיקאטירען די ווארשעווער יודישע צייטונגען „היינט" „מאמענט" אויב זיי וועלען נישט אננעמען ארטיקלען און ידיעות אויך פון ה' קעסטענבערג'ס אנהענגער — פרעסע-פארשטעהער נישט צוגעלאזען געווארען אויף דער פערזאמלונג.

די קהלה-פראקציע פון דער ליסטע נומער 5 האט דעם פערגאנגענעם זונטאג דעם 21-מערץ איינגעארדענט אין האנדווערקער-קלוב א בעריכטס-פערזאמלונג וועגען איהר טעטיגקייט אין דער קהלה ביז יעצט.

די פערזאמלונג האט געעפענט ה' גאלדבלום, ער וועהלט אויס אלס פארזיצענדער דעם ה' מרדכי דען און לאדענט איין אין פרעזידיום די ה"ה: חיים ניימאן, מאטיל אייזמאן, ל. בריליאנט, ירחמיאל גוטמאן, אשכנזאי, אלי טענענבוים און אלס סעקרעטארען די ה"ה ווייסמאן און משה בלומאן.

דאס ערשטע ווארט בעקומט ה' בלומאן. ער קריטיקירט שארף און בעשולדיגט דער נייער געוועהלטער קהלה. ער ערקלערט, אז די גמינע האט געמאכט א בודזשעט פון 320 טויזענד זלאטעס און דערפון ווערען פערשווינדעט גרויסע סומעס אויף צו קעמפפען מיט ה' קעסטענבערג, נאכהער גיעט אן א בעריכט דער דאזיגער ה' גאלדבלום. ער זאגט, אז ער ווערט בעהאנדעלט אין דער גמינע מיט דער גרעסטער איגנארירונג און בטול'דיגע בעציהונג, אזוי למשל, דערצעהלט ער,

אז דאס א־ט אויף די ראט-זיצונגען פאר די דאזארעס פון דער ליסטע נומער 5 האט מען בכיון צונעטיילט ביי דער טהיר, וואו עס געפינט זיך נישט ווייט די גאלעריע, וועלכע מאכט איהם ביי יעדען ווארט צווישענרופען.

דער ה' ירחמיאל גוטמאן רעדט א לענגערע צייט. און בענוצט זיך כסדר מאמרי חז"ל און פיהרט אויס לויט פערשידענע משלים, אז ה' קעסטענבערג איז א נרדף און ווערט אומזיסט געפייניגט דורך זיינע פערזענליכע שונאים. ה' גוטמאן אפעלירט צו אלע פערזאמעלטע

רחמנות צו האבען אויפן ווייב און קינדער פון ה' קעסטענבערג.

ה' גוטמאן שילדערט אין ריהרענדע ווערטער די טרויריגע שטימונג, וואס הערשט ביים ה' קעסטענבערג אין שטוב. ער רופט אויס מיט ענטוזיאסטישען מיטגעפיהל:

— ווען איך קום ארויף צום רב קעסטענבערג קאן איך נישט צוזעהן דעם צער פון זיין הויז-געזונד. דאס ווייב און קינדער זענען שוין שווארץ פון פיין און יסורים.—

ה' בריליאנט דערצעהלט וועגען די גרויסע טהאטען פון ה' קעסטענבערג בשעת דער אנהויב פון דער מלחמה און ווי אזוי ה' קעסטענבערג האט געראטעוועט 150 וואלינער יודען פון דער תליה. ה' אשכנזאי קריטיקירט שארף די גמינע דערפאר, וואס זי שטעלט בעוואוסטזיניג גרויסע עפאטשטייערען די אלע, וואס זענען קעסטענבערג'ס אנהענגער.

דער געוועזענער דאזאר, ה' חיים ניימאן, פאלט אן אויפ'ן דעפוטאט ה' גרינבוים צוליב דעם, וואס ער האט זיך ערלויבט אין טיים אנצורופען דעם ה' קעסטענבערג מיט'ן נאמען קאנפידענט. ער רופט אן גרינבוים'ען כופר בעיקר (דער פארזיצענדער, ה' דען, מאכט איהם דערפאר א בעמערקונג און בעט קיינעם נישט צו בעליידיגען). ה' ניימאן ערקלערט די סבות פון זיין ארויסטריט פון דער גמינע דערמיט, וואס ער האט געזעהן, אז זיין ארבייט וועט נישט האבען קיין ערפאלג.

דאן נעמט דאס ווארט ה' יחיאל קעסטענבערג. ער הויבט אן מיט א ווייענדיג קול און זאגט, אז אלע זיינע אנקלאגעס צו דער מאכט זענען נאר, כדי ער זאל זיך פערטיידיגען, אבער נישט צו מסר'ען. אויך בעקלאגט ער זיך, וואס די פרעסע גיבט איהם נישט קיין מעגליכקייט צו רעהאביליטירען זיך. ה' קעסטענבערג רופט אויס מיט פאטאס: — ווען איך וואלט נישט געוואוסט, אז איהר אלע בעלי-מלאכות ווילט מיך נישט פאר קיין רב

וואלט איך דא נישט געווען קיין רב קיין 24 שנה און וואלט גלייך רעזיגנירט.

ה' קעסטענבערג בעקלאגט זיך אויך דערויף, וואס זיינע שונאים קאמפראמיטירען איהם אין דער גאנצער וועלט. זיי האבען איהם זאגאר

קאליע געמאכט דאס כסא-רבנות אין פלאצק,

וואו ער האט געהאט גרויסע שאנסען אויסגעוועהלט צו ווערען אלס דארטיגער רב. ה' קעסטענבערג פאדערט אויף אנצונעמען די רעזאלוציעס, וואס מען וועט פארלייגען.

ה' קאטליאר זאגט, אז ה' קעסטענבערג איז אין אלע צייטען געווען א גוטער פריינד די בעלי-מלאכות, וועלכע האבען ביי איהם געהאט אפענע טהירען.

נאך דער רעדע פון ה' קעסטענבערג נעמט צום צווייטען מאהל דאס ווארט ה' ירחמיאל גוטמאן, וועלכער פערזיכערט די פערזאמעלטע, אז די ווערטער פון ה' קעסטענבערג נעהען ארויס פון זיין טיפען הארצען. ה' גוטמאן, וועלענדיג פעסטשטעלען זיינע אויספיהרונגען, אילוסטרירט עס מיט א ביישפיעל און זאגט, אז ה' קעסטענבערג האט זיין פערטיידיגונג'ס-רעדע אזוי גלענצענדיג און איבערצייגענד איבערגעגעבען, פונקט ווי אן'אמת'ער ארטיסט, וואס שפיעלט אויס קינסטלעריש זיין ראליע מיט'ן גאנצען הארץ און נשמה

צום סוף זענען אנגענומען געווארען א רייהע רעזאלוציעס, צווישען אנדערעס: 1) ס'זאל גערופען ווערען א בית-דין פון רבנים אויטאריטעטען, אויסצוגלייכען דעם סכסוך צווישען דער גמינע מיט ה' קעסטענבערג.

דער ארטהייל וועט, לויט די רעזאלוציע, זיין פערפליכטענד פאר ביידע צדדים.

2) אלגעמיינע שטאדטישע וואהלען און די וואלען פון דער גמינע אויף א רב זאלען בקאסירט ווערען.

3) די פערזאמלונג אפעלירט צו דער אגודת הרבנים אין פוילען, זי זאל פערשטארקען דעם אסור פון הסגת גבול און זאל אויך נעמען א שטעלונג בכדי דעם סכסוך צו ליקווידירען.

4) די ווארשאווער יודישע פרעסע זאל אויך אננעמען ארטיקלען און ידיעות פון ה' קעסטענבערג'ס אנהענגער, אין געגענפאל באיקאטירען און צורייסען די צייטונגען.

5) ווענדען זיך צו די געהעריגע מאכט-ארגאנען וועגען פונאנדערלאזען די גמינע.

אויפן פערלאנג פון די פערזאמעלטע אז ה' קעסטענבערג זאל קומען שבת הגדול אין שוהל אריין האלטען א דרשה, האט ה' קעסטענבערג געענטפערט, אז ער נעהמט עס אן נאר בתנאי, אז די פערזאמעלטע זאלען קומען אין שוהל אריין, און אויך מיטרופען זייערע נאהנטע און בעקאנטע, כדי איהם צו בעשיצען.

דער סטוד. אברהם טאלבע, וועלכער איז אנוועזענד געווען, אויף דער פערזאמלונג איז פאר מאכען א צווישענרוף געצווינגען געווארען פון די פערזאמעלטע צו פערלאזען דעם זאהל.

ס'איז כדאי אויך צוצוגעבען, דאס אויף דער פערזאמלונג זענען קיין פרעסע-פארשטעהער אפיציעל נישט אריינגעלאזען געווארען.

פון דער קהלה.

אויף דער זיצונג פון קהלה-ראט זינטאג דעם 21|3. איז צווישען אנדערע פראגען אויפ'ן סדר-היום, אויך בעהאנדעלט געווארען די רבנות-פראגע.

צוליב דעם, וואס דער טערמין פון רבנים-קאנקורס האט זיך געענדיגט אין זעלבען טאג איז פארגעלייגט געווארען די נעמען פון 34 רבנים, וואס האבען ארויסגעשטעלט זייערע קאנדידאטורען אויפ'ן ראדאמער רבנות. אינטערעסאנט איז, אז ה' קעסטענבערג האט נישט ארויסגעשטעלט זיין קאנדידאטור.

פרעזעס ה' פרענקעל לייענט פאר א קאמוניקאט פון סטאראסטא, וואס איז צוגעשיקט געווארען צו דער גמינע-פערוואלטונג. אין קאמוניקאט ווערט געזאגט, אז דער סטאראסטא איז מסכים מיט'ן אנגענומענעם טערמין דורכ'ן ראט. אז די וואהלען פון א רב זאלען ענדגילטיג פארקומען דעם 23|4.

ה' פרענקעל ערקלערט, צוליב דעם וואס די קהלה-פארשטעהער וועלען ויצהלען א רב, בעקומט יעדער פון די דאזארעס א ספעציעלע ליסטע פון די רבנים-קאנדידאטען אום צו בעקענען זיך מעהר - ווייניגער מיט דער א ו י ט א ב י א ג ר א פ י ע פון די מעהר פעראינטערעס־רענדע קאנדידאטען.

ה' לאנגער טראגט אריין א פארשלאג צו פערגרעסערען די סובסידיע פון קצבים פעראיין פון 2000 אויף 3000 זלאטעס.

ה' ראזענבוים ערקלערט, אז 80 % פון די קצבים געפינען זיך אין א שרעקליכען מאטעריעלען קריזיס און מען דארף זיי דעריבער בייהילפיג זיין נאך פאר פסח.

ה' קעניגסבערג זאגט זיך ארויס נעגען. ער מאטיווירט, אז דער בודזשעט איז זעהר בעשווערט. דער פארשלאג פון ה' לאנגער ווערט אנגענומען.

עס ווערט געלייענט א בריעף פון שוחט העניך הערץ.

אין בריעף ווערט בעוויזען, אז דער שוחט, ה' הערץ האט געשחט'ען א לאנגע צייט אונטער דער השגחה פון ראבינאט און אז זיין ארויסטריט פון שחט-הויז איז געווען צוליב מאטעריעלע טעמים. א חוץ דעם בריעף ווערט אריינגעטראגען א דריגענדע אינטערפעלאציע פון 6 קהלה-פארשטעהער וועלכע פאדערען-אויף דעם ראט די פראגע פון ה' הערץ ענדגילטיג צו ערלעדיגען. דער ראט האט אויסגעקליבען א שוחטים-קאמיסיע פון 5 פערזאהן, וועלכע ברויכען דער ענין ווי אמשנעלסטען צו ערלעדיגען.

די ה"ה ראזענבוים און איידעלבוים פערלאנגען פון ראט אויכצוצאהלען דערווייל דעם ה' הערץ א חודשליכע פענסיע ביז די שוחטים קאמיסיע וועט ענטשיידען דעם ענין. דער פארשלאג ווערט אונטערשטיצט פון די ה"ה פישמאן, לאנגער, קויפמאן, קארמאן, בלאטמאן, פלאצקי, טענענבוים.

נאך א מיינונגס פערשידענהייט וועגען דער גרויס פון דער פענסיע ווערט דורכן ראט אנגענומען אויסצוצאהלען דעם שוחט ה' העניך הערץ 300 זל. פאר דעם חודש ניסן.

צום סוף ווערט געלייענט א אינטערפעלאציע אויסצוצאהלען די יודישע גימנאזיעס 3000 זל. אויפ'ן חשבון פון איהר צוגעטיילטער סובסידיע. די גימנאזיעס פערלאנגען די 3000 זל. וואס פריהער אויסצוצאהלען, מחמת דעם וואס זיי ליידען א גרויסען מאטעריעלען קריזיס.

דער ראט האט אנערקענט די וויכטיגקייט פון דער אינטערפעלאציע און מיט א מעהרהייט שטימען אנגענומען.

דער לעצטער אקט.

דער פינאל פון דעם קאמף פון א עדה יודען פאר איהרע היילינע רעכט צו וועהלען זיך א רב קומט אן! דער טריבונאל האט גע'פסק'ענט, דאס מיניסטעריום-פעראָרדענט, דער סטאראָסטאָ האט בעשטיטט דעם טאג פון די וואהלען, 34 רבנים, יראים און שלמים, דערונטער מיטגלידער פון ועד הפועל פון אגודת הרבנים, פון נערער רבינ'ס הויף, נעלעהרטע אינטעליגענטע רבנים, האבען ארויסגעשטעלט זייערע קאנדידאטורען צו די וואהלען — און ס'בלייבט צו ערווארטען, אז די קהלה-פארשטעהער וועלען לויט זייער בעסטען וויסען און געוויססען אוועקגעבען זייער שטים דעם, וועלכער איז אם-מייסנסט פאסענד פאר דעם כסא הרבנות פון אזא גרויסע קהלה ווי ראדאם, וועלכע צעהלט בלי עין הרע 36,000 נפשות, כן ירבו! דער 23 אפריל זאל מאכען אנ'עק צו די רעכטלאָזע לאגע און צוריקגעבען דער שטאדט ראדאם איהר גוטען נאָמען און דער קהלה איהר מנוחה און שלום!. אבער דאָס „פינפטעל" קאן נאך אלץ נישט אראבשלינגען די ביטערע פילל פון די וואהל-מפלה פון פאר כמעט 2 יאהר, ווען די שטאדט האָט מעכטיג ארויסגעזאגט איהר ווארט דורך דעם וואהל-רעזולטאט, אז 10 פראצענט איינוואהנער מוזען רעספעקטירען דעם ווילען פון 90 פראצענט!.

דאס הייפעלע וויל נאך אלץ קעמפען ביז צום לעצטען טראפען. דאָס רעכט איז נישט אויף זייער זייט, דער יודישער דין אויך נישט, געהט מען דורך הונטער-וועגען און ס'שמעקט שוין ווייטער מיט פּלוּער אין שטעדטיל! ס'געהט א מאָבליזאציע פון אלע „ריטטערס אהן פלעקען". פון ארסענאל שלעפט מען ארויס דאס פעראָדזשאוועטע געוועהר פון די צייטען פון קאמף נעגען די יודישע רבנים צו-עלסאהן און לאנדוי. מען וועט מן התם שיטען מיט די בעקאנטע דראָהונגס בריעף צו די נייע רבנים-קאנדידאטען. מען וועט אנווארפען א אימה אויף די רוהיגע בירגער און רבנים, אזוי נאך צו פעילענגערען די טרויריגע הערשאפט פון מ"מ הרב קעסטענבערג.

דער לעצטער מיטינג איינגעאָרדענט ביי פערמאכטע טהירען און פערשלאָסענע פיילער האט אנגענומען איין רעזאלוציע פון 8 פונקטען צו מאבליזירען די כחות און צולאזען דעם לעצטען שטורם אויף די קהלה-פעסטונג, ס'איז ממש נישט צו בעגרייפען, ווי די בעריהמטע „לאָיאַליטעט", אויף וועלכע מען וויל דאך מאכען די קאריערע, זעהט דא אויס אין דער ווירקליכקייט: וואס מיר טריבונאל, ווען מיר מיניסטעריאלע פעראָרדנונג, וואס פאר א ווערפּה האט א דעקרעט פון מלוכה-שעף, ווען דער העלד פון 10 פראצענט איינוואָהנער האט נישט פון זיי קיין נוצען און פראפיט!

די אגודת הרבנים האט דוכנעלאזט קעסטענבערג'ען פון ועד הפועל ארויס, גדולי התורה אנערקענען דאס רעכט פון דער שטאדט צו וועהלען א רב, נעמט מען אן א רעזאלוציע צו שטורמען די אגודת הרבנים, זאל זי אויך פראטעסטירען, זאל זי אסר'ען די רבנים אנצונעמען די שטעל פון ראדאמער רבנות אין דער עיקר, די פסרהאסטע קהלה! די קהלה מוז פורנאנדערגעלאזט ווערען! זי איז גאר חייב מיתה! א קלייניגקייט, זי מאכט צו-גרויסע בודושעטען און פרעסט אויס פון אָרימען פאלק די שווער אויסגעהארעוועטע גראשענס בלויז, כדי צו פיהרען א קאמף נעגען קעסטענבערג'ען, זעצט אוועק דעם פרנס ה' חיים ניימאן ביי דער טהיר און לאזט איהם נישט קומען צום ווארט. א. ז. וו. א. ז. וו.

דעריבער צעטריבען זאל זי ווערען! האבען נישט געהאָלפען די סקארגעס פון קעסטענבערג'ס שטוב ארויס, זאגען די פאבריצירטע רעזאָלוציעס העלפען, און ביי קיינעם ציטערט נישט. דאס געפיהל פון יושר, פעראנטווארטליכקייט פארן געזעץ און פארן יודישען דין. ב יי ק יי נ ע ם וועקט זיך נישט דאס געוויסען פאר'ן אמת, אז די אלע בלבולים זענען דאך פאלש און אויסגעזויגען פון פינגער, או די עפענטליכע מיינונג האט זיך קלאר און דייטליך ארויסגעזאגט אין ענין קעסטענבערג און זי וועט זיך נישט לאזען פעלשען.

די הצררן, וועלכע צאהלען נישט יאהרען-לאנג זייער גמינע-אבצאהל, וועלכע בעקומען די גרעסטע הנחות ביים איינמאהנען די סקלאדקעס, די הצררן דערוואגען זיך צו רעדען פון ארויספרעסען שטייערן פונ'ם פאלק. די קהלה איז חייב מיתה, פאר וואס? ווייל זי האט געאָרדנט די שחיטה? צי איז געווען בעסער פריהער ווען די קהלה האט געהאט 20 זל. א וואך פון דער שחיטה און היינט האט זי 1000 זל.? וואו זענען אהינגעקומען די רעשט 980 זל. א וואך? די שוחטים זענען געשטארבען פאר דחקות כדי יחידים זאלען האבען אבגעשטאפטע טאשען. פאר וואס חייב מיתה? ווייל די קהלה האט בעשלאָסען צו בויען א מקוה, האט פערזיכערט די קינדער פון דער תלמוד-תורה מיט 18,000 זל. דאס יודישע גימנאזיום מ י ט 15,000 (אין דער צייט ווען די גמינע האט געהערט ה' קעסטענבערג מיט זיינע אנהענגער האבען די דאזיגע אינסטיטוציעס בעקומען גאנצע 200 זל. יערליך) טרעט צו צו בויען שחט-הייזער פאר עופות, ארגאניזירט געזעלשאפטליכע רעטונג'ס-אקציעס אויף אנ'אופן, וואס שליסט אויס יעדען פערדאכט, ווי דרך משל פון מעהל-אפּערעס ווי ס'האט זיך פראקטיצירט און יענע גוטע צייטען... אפשר ברענט די קנאה, וואס די היינטיגע קהלה קאן מען נישט אנווייזען קיין אייגענניציגקייט, וואס זי פערדינט דעם פולסטען צוטרוי פון נאהנט און ווייט. 3000 דאלאר האבען דאך אונזערע ברודער צוגעשיקט פון אמעריקא, דוקא צו דער היינטיגער קהלה, ווייל ווי ס'איז יעדען בעוואוסט אז די יעצטיגע גמינע רייסט נישט קיין לעבעדיגע שטיקער פון גמינעביכער.. מען ווייסט, אז די גמינע קאן זיך לעגיטימירען צו יעדער צייט מיט יעדען גראשען.

און אויף וואס רעכענט דאס „פינפטעל"? צי אז דער סיים זאל ברעכען דאס געזעץ, די אדמיניסטראציע זאל זיך שטעלען אין וועג אריין נעגען דעם שטארקען ווילען פון דעם פאלק? צי וועלען דען אלגעמיינע שפאדטוואהלען אויף א רב געבען א אַנדער'ן רעזולטאט? צי נאך ווניג האט געזאָטען און געקאָכט די שטאדט ביז היינט? צי נאך ווניג האבען די העלדען פון „פינפטעל" געפיהרט די מלחמה פון א דאָן-קיכאָט נעגען די ווינד-מיהלען? אויף וואס בויט און רעכענט נאך דאס „פינפטעל"?

פון די 4 פרנסים פון איהר ליסטע, האבען זיך נאר צוויי בעטייליגט אין מיטינג, די יעניגע, וועלכע מהוען נישט זייער היילינע פליכט פון פרנסים, ווי ה' גאלדבלום, וועלכער האט אויף 17 זיצונגען פון דער קהלה, פערלאָזט נישט מעהר און נישט ווענינער ווי 12 זיצונגען. צי אז ה' ניימאן האט זיך אבגעזאגט פון זיין אמט, איז די היינטיגע קהלה שולדיג דערין? דער מאטיוו, אז דער רעזיגנאציע-בריעף איז געשריבען אין י ו ד י ש צו דער יודישער קהלה איז ווירקליך א גענינענדער אויף צו בעווייזען, אז ה' ניימאן האט געמיינט יא צו ארבייטען, נאר די קהלה האט איהם געשטערט? קענט איהר דען נישט דעם אמת'ן פאקט, אז חדשים-לאנג האט די קהלה נישט געוואלט נעמען צום קענטניס די רעזיגנאציע פון ה' ניימאן, האפענדיג, אז ער וועט דאך וועלען קומען ערפילען זיין חוב, חאטש ווי די אנדערע הברים פון זיין ליסטע? נאטירליך, ס'איז לייכט צו-שיטען קללות און חרמות ווי למשל אויף גרינבוים'ען, אז ער איז א כופר בעיקר, ווי צו זיצען גאנצע טעג און נעכט און ארבייטען פאר די ארימע ליידענדע ברודער. ס'איז לייכטער צו פראטעסטירען און אפעלירען, דערהויפט פאר א „פארטיי פונ'ם פראטעסטירטען ועקספל"...

ניין, טייערע הערן, מאראליש און רעכטליך האט אייער צד דעם קאמפף פערשפּילט און אייערע מעשים נעגען דעם היילינען רעכט פונ'ם פאלק פריי זיך ארויסצוזאגען זיין מיינונג אין אזא ערשטקלאסיגען ענין, זענען אזוי שווארץ און מיאוס, אז איהר פערדיענט נישט קיין גרויסמוטיגע בעהאנדלונג. נישט צוליב ענין רבנות אליין איז די היינטיגע קהלה געקומען, נאר אויסצווווארצלען דאָס שלעכטע און דאָס שעדליכע, וואס שטאמט פון אבסאלוטיסטישע און אוזורפאטאָרישע ממשלה פון א יחיד נעגען א רבים, פון אזא יחיד, וועלכער פאראליזירט דאס גאנצע קהלה-לעבען.

יתמו חטאים מן הארץ, חטאים כתיב ולא חטאים, ווייל ס'געהט אינ'ם חטא אבער נישט אין חוטא.

דער לעצטער אקט רוקט אן, די דראמא איז געווען א פאלק'ס-דראמע. די יסורים זענען נישט פון א י ח י ד נאר א אמת'ע טראגעדיע פון א ליידענדע און דערשלאגענע ע ד ה י ו ד ע ן, פאר וועלכע ס'מוז קומען דער ענדגילטיגער נצחון פאר יושר און אמת.

אייערע הוילע פראטעסטען קאנען נישט פערטרייבען די הילכיגע שטימען פון גערעכטיגקייט.

נישט קוקענדיג אויף דעם גאנצען געפילדער, מוז דער וואגען געהן פאראויס זיין וועג ביז צום זיעגרייכען ענדע.

יחיאל פרענקעל
פרעזעס פון קהלה-ראט אין ראדאם.

ראדאמער כראניק.

ד'ר גרשון לעווין אין ראדאם.

ווי מיר דערוויסען זיך, קומט אין די נעכסטע טעג קיין ראדאם וועגען „טאז" — אנגעלעגענהייטען, דער בעוואוסטער ד"ר גרשון לעווין, פארזיצענדער פון דער געזעלשאפט „טאז" אין פוילען —.

די ידיעה האט ארויסגערופען א גרויסע פעראינטערעסירונג אין אונזער שטאדט.

פון „מכבי".

אויף דער אלגעמיינער פערזאמלונג פון די מיטגלידער פון היגען ספארט־קלוב „מכבי" וועלכע איז פארגעקומען דעם 7—טען פעבריואר, איז אויסגעוועהלט געווארען א נייע פערוואלטונג, וועלכע האט זיך קאנסטיטואירט אויף פאלגענדען אופן: ד"ר יעקב פאמראק — פארזיצענדער; חיים גרינשטיין — 1—טער וויצע פארזיצענדער משה סטאשעווסקי 2–טער וויצע-פארזיצענדער; מרדכי גלאט — סעקרעטאר; אשר וויינבערג — קאסירער; גרשון וואקשלאג און צבי דאנציגער — מיטגלידער פון דער פערוואלטונג.

דעם 6—טען אפריל (לעצטאר טאג פסח) ביינאכט קומט פאר אין זאל פון פון האטעל ערזפעאיסקי („מיראזש") א גראנדיעזער ראאוט, וועלכע ווערט איינגעארדענט דורך ד ע ם היגען ספארט קלוב „מכבי".

די היינטיגע פאר פסח אקציע.

בשותפות מיטן רעטונגס קאמיטעט פיהרט א דורך היי יאהר די פאר פסח אקציע די געזעלשאפט „עזרה". ס'האט געזאלט ווערען ארויסגעגעבען די קופאנען אויף די פראדוקטען אין לאקאל פון „עזרה". צוליב דעם שטארקען ענגשאפט האט מען אנגעהויבען א היימשיקען. די קופאנען בעשטעהן פון מצות, פלייש, וויין, ציבעל, צוקער און קונסט-פעטס.

א גרויסע צאהל האבען בעקומען צוגעשיקט מתן בסתר.

א קוך פאר יודישע זעלנער.

די גמינע האט איינגעארדענט אויף גאנץ יום־טוב א קוך פאר 65 יורישע זעלנער אין „עזרה". דער דאזאר ה' ציטרין פערנעמט זיך דערמיט און האט די אויפזוכט איבער דער קוך.

א קוך פאר די ישובה-בחורים.

די גמינע האט איינגעארדענט א ספעציעלע קיך פאר יודישע ישובה-בחורים, וואס זענען ערשט נישט לאנג געקומען קיין ראדאם.

כשר עסען פאר יודישע ארעסטאנטען.

די גמינע האט בעזאריגט אויף פסח מיט כשר עסען די יודישע ארעסטאנטען, וואס געפינען זיך אין די ראדאמער תפיסות, זי האט צו דעם צוועק איינגעארדענט א ספעציעלע קוך.

פון „טאז"

אויך היי־יאהר וועט די ראדאמער „טאז"-אבטיילונג גרינדען א זומער־קאלאניע פאר ארימע קינדער אין איינעם פון די קור-ערטער אונטער ראדאם. וועגען דעם טערמין פון איינשרייבען זיך וועט געמאלדען ווערען בעזונדער.

באלד נאך פסח פאהרט אב קיין ווארשא, אין דער צענטראלער רענטגען-סטאציע פון „טאז", א גרופע פאוואוס-קראנקע קינדער (מיט אימריינע קעפ), וואו זיי וועלען געהיילט ווערען דורך רענטגען-שטראהלען.

אין די נעכסטע טעג וועלען פארקומען 2 רעפעראטען, פון ד"ר ראשקעס (וועגען „מוטער-היגיענע") און ד"ר פאמראק (וועגען „קינדער־היגיענע").

יודיש טעאטער אין ראדאם.

נאך אנ'הפסקה פון 8 וואכען, איז די יודישע טרופע, אונטער דער לייטונג פון ה' לייכטער צוריק געקומען קיין ראדאם. די טרופע וועט, מעגליך, דא פערבלייבען א געוויסע צייט און וועט דורך דער צייט אויפפיהרען א רייהע נייע פיעסען.

די טרופע האט גאסטראלירט אין קעלץ, סאסנאוויץ, בענדין און איבעראל געהאט גרויס ערפאלג.

ס'איז צו האפען, אז דער יודישער טעאטער-עולם אין ראדאם וועט צאהלרייך בעזוכען די פארשטעלונגען פון די בעקאנטע יודישע ארטיסטען און אונטערשטיצען דאס יודישע טעאטער, ווי פריהער.

רעפעראט פון פראפ. מושקאטבליטה.

דינסטאג דעם ערשטען טאג פסח וועט פראפ. פ. שושקאטבליטה האלטען אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע א רעפעראט א. ד. ט. „ט"ו ניסן און ט"ז ניסן-צווייי וועלטען" דער רעפעראט קומט פאר 6 נ. מ.

פון האדווערקער-קלוב.

די קולטור קאמיסיע ביים קלוב, העלכע האט א גאנצען ווינטער מיט גרויס ערפאלג אדורכגעפיהרט יעדער וואך סיסטעמאטישע פארלעזונגען, וועלכע זענען צוליב די יום-טוב וואכען איבערגעריסען געווארען.—הייבט אן אויפסנייי פון שבת דעם 10 טען קוויסטשען איינצוארדענען די פארלעזונגען.

קעלצער אבטיילונג.

צו דער גרינדונג פון דער געז. „הזמיר" אין קעלץ.

ביי דער יעצטיגער דערשלאגענקייט און מוטלאזיגקיים, וואס איז א פועל יוצא פון דעם עקאנאמישען חרבן און פאליטישע דורכפאלען, האט מעהר פון אלעם געליטען דאס געזעלשאפטליכע און קולטורעלע לעבען ביי די יודישע מאסען. נישט אין די מאטעריעלע און פינאנסיעלע שוועריגקייטען איז די סיבה, נאר אין דעם יאוש, אין דער אפאטיע, וואס הערשען איבעראל אין אלע יודישע קרייזען, און דאך נישט קוקענדיג אויף דער מרה שחורה, וואס עס איז צו בעמערקען אויף דער יודישער גאס איז א דאנק דער אינציאטיוו פון א פאר יונגע לייט געלונגען צו שאפען אויפן קעלצער באדען א ליטעראריש מוזיקאלישע געזעלשאפט · וועלכע איז פון פערשידענע שאטירונגען און מיט אלעכעלע אנשויאונגען, וועט דער „תזמיר" אלס א אן א פאליטישע און אונפארטייאישע אינסטיטוציע, זיין מעהר ווי נעוויגשען.

„הזמיר" מיט זעהר גרויסע פלאנען און פערספעקטיווען אויף דער צוקונפט. אזא קולטורעלע אינסטיטוציע האט שוין אונז פון יאהרען געפעהלט און עס איז ווירקליך צו בעגריסען די יונגע אינציאטארען פאר זייער מוטה און אויסערגעוועהנליכע ענערגיע ביים גרינדען די געזעלשאפט אין אזעלכע שווערע און אומעטיגע צייטען.

מעהר פאר אלע דארף דאנקבאר זיין די יוגענד, וועלכע וועט געפונען אין דער אינסטיטוציע א קאנצענטרירונגס-פונקט פאר איהרע גייסטיגע און קולטורעלע בעדערפנישען. בפרט נאך פאר דער קעלצער י ו ג ע נ ד וועלכע איז פון פערשידענע שאטירונגען און מיט אלעכעלע אנשויאונגען, וועט דער „תזמיר" אלס א אן א פאליטישע און אונפארטייאישע אינסטיטוציע, זיין מעהר ווי נעוויגשען.

ביי דער ביז יעצטיגער עקזיסטענץ מצד דער געזעלשאפט איז אונגלויבליך און זעהט אויס ווי א לעגענדע, אז אין אזא קורצע צייט פון דער ערשטער ארגאניזירונג'ס - פערזאמלונג, ביי שווערע בעדינגונגען (אהן א לאקאל) אהן מאטעריעלע מיטלען איז געשאפען געווארען א צאהלרייכער קרייז פון סימפאטיקער און מוזיק-ליבהאבער אלס צוקונפטיגע מיטגלידער פון דעם „הזמיר".

במשך פון נישט גאנצע צוויי חדשים איז געלונגען דורכצופיהרען אלע נויטיגע שריט, אז אין קעלץ זאל א „הזמיר"-געזעלשאפט קענען עקזיסטירען ביי די אלע שוועריגקייטען איז דאך געלונגען א דאנק דעם ה' לעאן ווייַנער איינצושטודירען א חאר פון 60 פערזאן און א מוזיק-ארקעסטער פון 30 פערזאן.

עס פערשטעהט זיך, אז וועגען דעם קינסטלערישען און מוזיקאלישען ווערט איז נאך פריהצייטיג צו אורטיילען, אבער א דאנק דער גרויסער פעראינטערעסירונג פון די בעטייליגטע און גוטען צוזאמענשטעל קען מען שוין בעגריסען אלס זעהר געלונגען און האפענטליך וועט שוין אין גיכען די קעלצער בעפעלקערונג האבען די מעגליכקייט צו בעגריסען עפענטליך דעם נייגעגרינדעטען „הזמיר" און ווי געהעריג אפשאצען די פערדינסטען פון די יונגע אינציאטארען, ה"ה ד. ווארגאן, פ. בוגאמער א. אנדערע, וועלכע האבען געווידמעט זייער צייט און מיה פאר דער גרינדונג פון דער געווינשטער אינסטיטוציע.

א. סערוועטניק.

קעלצער „חד גדיא"

רעדאגירט פון קעניג שווארץ.

דער סדר פון דער קעלצער קהלה.

קדש. טאמער שרייבט עמיצער א ווארט געגען דער קהלה, קאן ער ווערען א קדוש...

ורחץ. קום שמייכעלט נישט א בעאמטער צו א דאזאר, וואשט מען זיך צו איהם...

כרפס. שטימען געגען נאציאנאלען בלאק בנוגע 11%... הייסט עס א הפקרות, ווי פיעטרושקע.

יחץ. אויב מ'העכערט א בעאמטען 20 זלאטעס, מען אנגאזשירט א נייעם שוחט און מ'וויל נישט צו נעמען קיין מנקר, איז מען גרייט צו צוברעכען די גמינע...

מגיד. גאנצע טעג און נעכט האלט מען אין איין זאגען און מ'זאגט גאר נישט אויס...

רחצה. 500 זלאטעס א חודש איז צו-ווייניג.. און מ'וויל זיך כסדר וואשען צו דער שחיטה..

מוציא. מ'טיילט וועקסלען מיט געלד און דער בעאמטע האט נישט אויף קיין מוציא...

מצה. מ'גרינדערט קאמיסיעס, בלאמבעס, קוויטעס און דער ארימאן האט נישט קיין מצה...

מרור. אפילו ביי די בעסטע האסעס איז דארט ערגער ווי מרור...

כורך. מען מישט אויס: שחיטה, קמחא דפסחא, בית-החיים, בודזשעט, מקוה, בעאמטע, סינאגאגע, קאנטריבוציע, א פערשטארבענעם סעקרעטאר!.. פעסער, נאמנים און מ'ווייסט נישט ווי מ'האלט...

שלחן-עורך מ'גרייט צום טיש א סדר היום פון 12 פונקטען, ס'געריעט א גאנצע נאכט און מען ערלעדיגט גאר נישט...

צפון. די סובסידיעס ווערט מען אויסצאהלען, ווען משיח וועט קומען...

ברך. וויפיעל געלד ס'זאל דארט נישט זיין, איז אלץ נישט קיין ברכה...

הלל. קורץ טערמיניגע ווערקסלען בעקומען די בעאמטע מינימום אויף דריי, אדער פיער הלל'ס... (ראשי-חדשים).

נרצה. ווער ס'קאן מיטמאכען די אלע פאליטישע קינצען, איז נושא חן ביי יעדען דאזאר, איז א ציוניסט, א מזרחיסט, א האנדווערקער און א אגודה ניק, ארבייט מיט ן טויט און פערלאנגט נישט קיין געלד, דער איז א בעוויליגטער בעאמטער...

אצינד געהט די קשיה, אויף וועלכע קיינער קאן נישט געבען קיין תירוץ...

ח. ירוק.

„הא לחמא עניא".

(וואס דער קעלצער רעדאקציאנס-קאלעגיום דארף זאגן ביים סדר)

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, דאס איז אונזער ארימע רעדאקציע, וואס מיר ליידען איבער איהר, ווי א מאל די יודען אין מצרים, וועט איהר פרעגען פארוואס? ווייל מיר זאגען נישט: כל דכפין ייתי וייכול -- ווער עס וויל זאל קומען און פאטשקען, כל דצריך ייתי ויפסח, ווער עס ברויך זיין נאמען זאל געדרוקט ווערען זאל קומען אונז מזכה זיין מיט פאעזיע, השתא הכא, אויב מיר וועלען פון איצט אן אזוי טהוען דאן וועלען מיר זוכה זיין לשנה הבאה בארעא דישראל. אויב מיר וועלען האבען כאטש א טויזענד פונט וועלען מיר קענען פארען נאך ארץ ישראל.

עבדים היינו.

(ספעציעל צו זאגען פאר אמאליגע גבירים פאסקארזשעס).

עבדים היינו לפרעה במצרים, מיר זענען אמאל געווען פאסקארזשעס, און אונז איז געווען גוט ווי פרעה'ן אין מצרים. ויוציאנו משם ביד חזקה, איז געקומען א גראבסקי און האט אונזער פערמעגען ארויסגעצויגען דורך פער־שידענע שטייערן ביד חזקה, ואלו לא הוציא, ווען ער ציהט טאקי נישט ארויס. הרי אנו ובנינו. דאן וואלטען מיר און אונזערע קינדער (איבער־הויפט אונזערע טעכטער) שוין נישט געוויסט אויף וואס מיר געהען, א ארי־מאן איז אונז שוין געווען ווי א שפין אין די אויגען, ואפילו כלנו חכמים, און כאטש מיר זענען געווען אזעלכע קלוגע, כלנו יודעים את התורה, מיר האבען געוויסט די תורה פון שווינדלען און פאסקעווען, זענען מיר היינט דאך געבליבען גרויסע דלפנים. מצוה עלינו לספר, איז טאקי א מצוה וועגען אונז צו דערצעהלען, וכל המרבה לספר, און דער וואס דערצעהלט וועגען אונז, הרי זה משבח...

■■■

ווי אזוי די קעלצער יודען וועלען דעם פסח אפריכטען דעם סדר.

די היגע נויטבעדערפטיגע: ווען די שטיצע פון די אמעריקאנער קעלצער יודען קומט כאטש אן נאך פסח — דינו

א געוויסער היגער אנגעזעהנער כלל-טוער ווען ער דערזעהט אויפ'ן „ראד. קעלצ. לעב." א ארטיקעל ווי מען לויבט איהם טראכט ער ביי זיך: ווען ס'זאל נור נישט זיין אונטער געשריבען זיפלאני — — — דינו

א מאניפאקטור סוחר: ווען איך זאל זיין איינער אויף קעלץ — — דינו

די אינציאטארען פון הזמיר: ווען אינז גיט זיך כאטש איין דער קאנצערט — — — דינו

ה' גאלדשיידער: יא בעטען ענטשולדיגונג פאר די פעטע, אבער נור נישט אויף דער צייטונג נור אזוי צווישען מענשען — — — דינו

עלטערע מיידלעך: ס'איז גענוג צרות אויף אונז וואס מיר האבען ביז איצט נאך נישט חתונה געהאט און ווען מיר זאלען כאטש נישט זיין ביי אלטמען אין די מיילער — דינו

איינער וואס וויל ווערען א קעלצער כלל-טוער: ס'קען זיין א גרויבער עם-הארץ אין פון גאר נישט וויסען נור זיין א קאן-לעפעל א עזות פנים — דינו

מטנכע לעזער פון אונזער צייטונג: וואס טויג מיר אבאנירען, און אז איך בארג זי מיר ביי א שכן איז דען נישט — — — דינו

די לערע „קרן-קימת-פושקע" ביי די נוער-הציוני: וואס טויג זיי די ברודער מיינע זיי זאלען זארגען פאר מיר. און א מאל מיר אריינוואַרפען עטליכע גראשען, זיי זענען רעגיסטרירטע פאר ציונים איז אויך — — — דינו

לידער...

(א סעריע לידער פון קעלצער פאעטען, וואס האבען נאך נישט געהאט די זכיה געדרוקט צו ווערען).

פריהלינג.

(ליד)

ווידער ביזטו פריהלונג געקומען.
מיט דיין צאבער און מיט דיין פראכט.
האסט די בלאטעס אויסגעטרוקענט,
און די פעלדער גרין געמאכט.
מיר וועלען ווידער נאך כלאוויק פארען
און פערברענגען ווי אין גן-עדן,

(ענדע אויף 12 טער זייט).

ווי עס קושען זיך יונגלעך מיט מיידלעך,
און מען פערגעסט אין אלע ליידען.
אוי סלאוויק. סלאוויק מייערע גן־עדן,
דאס ביי דיר איז אלעס אזוי האלד,
דיין ערד איז אזוי צארט און ווייך,
מען דארף נור ניט זיין קיין יאלד...

עס געהט א רעגען.

(געדיכט)

עס געהט א רעגען, עס געהט א רעגען,
מאכט זיך אין גאס א גרויסע בלאטע,
און די שיך זענען ביי מיר צוריסען,
און אין טאש האב איך קיין זלאטע.
און מיין פנים איז מיר חושך שווארץ,
ווי ביים קראגען מיין שווארצע שלייף,
און איך פערמאג קיין פאר גראשען;
צו קויפען מיר א שטיקעל זייף.
שרייב איך אבער לידער פיעל,
לידער פון הונגער, ארמוט און נויט,
און דערפאר האב איך נישט צו עסען,
און בלייב א קבצן ביז אין טויט.

געדענקסטו יענע נאכט.

ליבעס ליד

געדענקסטו יענע נאכט אין גארטען,
ווי מיר זענען געזעסען אויף א באנק אליין,
ווען אויפן הימעל איז געשווימען די לבנה,
און אלעס איז געווען אזוי הערליך שעהן.
כ'האב דיר דעמאלט ליבע געשוואוירען,
און דו האסט מיך שטארק הייס געקושט,
און איך האב פאר נחת אזש געוויינט.
און מיר די טרערען פון די אויגען געווישט.
פלוצלינג האט זיך געהערט לאנגזאמע טריט,
און מיר האט באלד געגעבען א טיאכקע אין הארצען,
כ'האב פערשטאנען ווער דא געהט,
און איך וועל האבען א סוף א שווארצן,
א, געליבטע! כ'וועל קיינמאל פערגעסן,
די צוויי גרויסע טהאטען;
דיינע שטארקע הייסע קושען,
און די פעטש פון דיין טאטען.:.

פון ארץ־ישראל טאר מען מעהר נישט צוריקומען.

אין דער היגער ציוניסטישע ארגאניזאציע האט מען בעמערקט ווי עפיס איינער א יונגערמאן וועלכע אלע רופען איהם „קלמן דער ציוניסט" האט אראפגעריסען פון דער וואנד אן'אפיש פון דעם ליטעראַרישען משפט איבער פלאוויוס'ן, און ווען מען האט איהם געפרעגט פארוואס ער טהוט דאס, האט ער אזש מיט טרערען אין די אויגען געגומען זיך פערענטפערען, ווייל אויף דעם זעלבען אפיש פיגורירט איינער וואס איז צוריקגעקומען פון ארץ־ישראל. און א זעלכע יודען - זאגט קלמן וואס נוצען אויס סערטיפיקאטען און קומען צוריק פון ארץ־ישראל דארפען נישט האלטען קיין רעפעראטען.

וואס הערט זיך אין קעלץ.

אבגעלייגט די שבועה אין דער קעלצער שוהל.

א גרויסען רושם האט געמאכט אין דער שטאדט די שבועה, וועלכע האט געזאלט פארקומען פאריגען דאנערשטאג, אין דער קעלצער שוהל.

מיט 4 יאהר צוריק האט א געוויסער ה' וויינגאלד געמאכט שותפות מיט'ן ה' ב. מארטקאוויץ, א שלעסער-פאבריק. ה' וויינגאלד האט אין שותפות אריינגעלייגט א סומע פון 18 מיליאן מארק. די פאבריק, וועלכע איז צוליב געוויסע סיבות כמעט ליקווידירט געווארען, האט פשוט צובראכען די עקזיסטענץ פון ה' וויינגאלד. וועלכער האט פארלוירען דאס געלד און די פאבריק. ס'האט זיך אנגעהויבען א רייהע דין תורה'ס, בוררים-געריכטען, אבער אהן ערפאלג, ביז די זאך איז איבערגעגאנגען אין געריכט אריין. אין קרייז־געריכט האט ה' וויינגאלד דעם פראצעס פערשפילט, ווייל ער האט נישט געהאט קיין שום צייגעניש, אז ער האט דאס געלד נישט ערהאלטען צוריק, אין דער צייט ווען ה' מארטקאוויטץ האלט אין איין טענה'ן, אז ער האט איהם דאס געלד אבגעגעבען. ה' וויינגאלד האט אפעלירט קיין לובלין, וואו מ'האט פערארדענט, אז ה' מארטקאוויץ דארפט שווערען א שבועה דאורייתא אין דער קעלצער שוהל, אז ער האט דאס געלד אבגעגעבען, די לעצטע מינוט האט דער קעלצער רב, הרב ראפאפארט, בעקומען א פעראָרדנונג פון געריכט, אז די שבועה ווערט פארלייפיג אבגעלעגט. דערווייל איז היימליך אין שטאדט, ווייל ס'ערשטע מאהל, זייט די שוהל שטעהט, זאל איצט פארקומען אזא שבועה.

פון דער אידישער קהלה.

די לעצטע 3 ראט-זיצונגען, געווידמעט דעם ביודזשעט אויפ'ן יאהר 1926 זענען צוליב דער פארטייאישער מחלוקה נישט צושטאנד געקומען. בלויז וועגען איין פונקט, וועגען די בעאמטע האט מען זיך געאמפערט עטליכע שעה און צוליב די פסח-אקציע איז ווידער די ביודזשעט-פראגע אבגעלייגט געווארען ביז חול־המועד פסח.

די פסח-אקציע ווערט געפיהרט דורך דער קהלה מיט דער גרעסטער ענערגיע, אויסער די 2950 פונט אמעריקאנער מצה, וואס די קהלה האט בעקומען פון אמעריקא, האט זיך אויך צוטיילט איהרע אייגענע מצות א ערך פאר 600 — ביז 700 פערזאהן אין א סומע ביז 10,000 זל. פאר ארימע. א בעזונדערען דאנק קומט די קאמיסיע מיט'ן ה' מ. ה. אייזענבערג בראש, ווי אויך דעם קעלצער ראבינאט.

נאך דער „אוגאדא"...

דער היגער יודישער סוחר ה' פ. זלאטע האט די טעג בעקומען א בריף פון א פאראפיע אין פויזנער קאנט, און וועלכען ער ווערט געבעטען צו שפענדען א געוויסע סומע אויף אויסצובויען א נייע קירכע פאר זייער געמיינדע.

אפנים אז דאס איז אפשר אויך א רעזולטאט פון דער פויליש־יודישער פערשטענדיגונג.

א הלואה פאר קעלץ.

די אמעריקאנער פירמע „אולען" וועלכע האט פינאנסירט דאס אדורכפיהרען קאנאליזאציע און וואסער-לייטונג אין א גאנצע רייהע שטעדט אין פוילען, האט זיך לעצטענס אויך געוואנדען מיט א ענליכער פראפאזיציע צום היגען שטאדט-ראט. מ'וואלט געווען געוואונשען דאס דער היגער שטאדט-ראט זאל זיך ערנסט בעציהען צו דער אמעריקאנער אפערטע, כדי אדורכצופיהרען אין אונזער שטאדט די אזוי לאנג נעפלאנטע קאנאליזאציע.

דעפראודאציעס אין דער קראנקען־קאסע.

לעצטענס ביים קאנטראלירען די ביכער אין דער היגער קראנקען-קאסע האט זיך ארויסגעוויזען אז עס פעהלט א גרעסערע סומע געלד. די אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז די גנבה זענען בעגאנגען איינציגע בעאמטע פון דער קראנקען-קאסע.

א נישט צושטאנדגעקומענער מיטינג פון סיים־דעפוטאטען.

דעם היינטיגען זונטאג האט געזאלט פארקומען אין לאקאל א מיטינג פון נ. פ. ר. מיטן אנטייל פון די דעפוטאטען בריל, סטאפינסקי און וואלעראן. אין צוזאמענהאנג מיט דעם האבען זיך בעוויזען אין גאס אנאנימע אויפרופען צו דער בעפעלקערונג נישט צו לאזען די דעפוטאטען, וועלכע זענען נישט לאנג צוריקגעקומען פון רוסלאנד, רעפערירען.

די נ. פ. ר. האבען אין לעצטען מאמענט צוריקגעצויגען די ערלויבניש איינצוארדנען דעם מיטינג אין זייער לאקאל.

צוליב דעם זענען די דעפוטאטען צוזאמען מיט דעם פובליקום ארויס אונטער דער שטאדט און דארטען אבגעהאלטען דעם מיטינג, וועלכער איז אבער איבערגעריסען געווארען, צוליב דעם, וואס מען האט די דעפוטאטען בעווארפען מיט שטיינער.

צום אידישען סוחרטום אין קעלץ.

קאמוניקאט.

דעם 14־טען ה. ת. איז פארגעקומען די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון די מיטגלידער פון דער אידישער סוחרים־באנק אין קעלץ, אויף וועלכע ס'זענען פארגעקומען ערגענצונג'ס וואהלען צום ראט און פערוואלטונג.

מיר טיילען מיט די געעהרטע סוחרים, אז די סוחרים-באנק ערלעדיגט אלע באנק אפעראציעס, וועלכע גייען אריין אין דער באנק־טעטיגקייט אויף זעהר גינסטיגע בעדינגונגען.

די סוחרים־באנק שטייט אין קאנטאקט מיט אלע האנדעלס-צענטראלעס.

דער ראט און פערוואלטונג פון דער סוחרים־באנק, נעמט אויף זיך די פעראנטווארטליכקייט פאר די פינקטליכע און שנעלע ערלעדיגען אלע איהם איבערגעגעבענע אויפטראגונגען.

געדענקט סוחרים, אז דער גורל פון דער סוחרים—באנק איז אין אייערע הענט און ביים איצטיגען קריזיס קאן זי אייך העלפען.

די אידישע סוחרים־באנק אין קעלץ
וועסאלא גאס 12

קעלץ דעם 26־טען מערץ 1926.

יעדע ווירטין דארף וויסען,

אז די מאַשטש צו פּאדלאָגעס.

„JAŚNIEJ SŁOŃCA“ גיט צו די פּאָדלאגעס, פּאַטאָצקעס און לינאָלעאום אַ שיינע און לאַנגדויערד זאַפטיגען גלאַנץ פּהן באַנוצען זיך מיט בערשטען.

„Jaśniej Słońca“

פערטרעט אייל-פאַרב, פארבט ווייסע פּאָדלאָגעס אין פערלויף

פון א שעה אויף די פּאַרבען:

מאכאָגיאָווע און טינקעל אָרזשעכאווע

פּרובט און איהר וועט זיך איבערצייגען!

פערקויף אין אַלע סקלאַד-אַפּטעטשנעס, זייף און פארב געשעפטען.

Fabryka przetworów techno-chemicznych

„MARY“ Warszawa, (Sielce) Zajączkowska 9. Tel. 419.69

הערן און דאַמען!

פערלאַנגט נאָר די בעסטע שוה-פּאַסטע

„MARY“

ווער ס'האָט איינמאָל פּרובירט האָט זיך איבערצייגט, אַז די בעסטע שוה-פּאַסטע איז נאר

„MARY“

וואס מאַכט בעקוועם און ווייך די לעדער און פערשאַפט אַ הערליכען שפּיגעל-גלאַנץ.

Fabryka przetworów techno-chemicznych

„MARY“ Warszawa (Sielce) Zajączkowska 9. tel. 419 69.

BANK KUPIECKI w RADOMIU

Spółdz. z ogr. odp. **plac 3-go maja 5 telef. № 14.**

די קאָאָפּעראַטיווע סוחרים-באַנק נעמט אָן ווקלאַדען פון די קלענסטע סומען אויף שפּאָר-ביכלעך, ערלעדיגט אַלערליי באַנק-אָפּעראַציעס פּינקטליך און צו מעסיגע פּרייזען, **צאַלט** אויס די איינקאַסירטע געלדער אין דעמזעלבען טאָג.

W. Panom **Dr. J. LEWINSOHNOWI** za bezinteresowne leczenie i nader troskliwą opiekę, jaką otaczał żonę mą podczas ciężkiej choroby oraz **Dr. FLESZLEROWI** za wyleczenie składam serdeczne podziękowanie.

Karol Gingold.

ווילט איהר האָבען די שענסטע און מאָדערנסטע צימערן?

איז נאָר צו קויפען **טאַפּעטן**

ביי דער בעקאַנטער פירמא

ש. שטיינמאַן

ראַדאָם, לובלינער 21

צו בעדייטענד ביליגע פרייזען.

אַלס ספּעציאַליסט ווערען צימער-טאַפּעטירונגען אויסגעפערטיגט שנעל, לויט די נייסטע מאָדע.

כשר לפּסח ———— כשר לפּסח

די לאַנג עגזיסטירענדע פירמע

„מיכאל זיידמאן“ וואַלאָווע 5

איז פערזעהן אויפ'ן קומענדיגען פּסח מיט א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע ווײַנען י"ש 90 % 96 % מלומבל מעהד און „כרמל“-וויין.

די רעעלקייט פון מיין פירמע איז אַלעמען גוט בעקאַנט דעריבער קויפט אַלע נאָר ביי

מיכאל זיידמאן

וואַלאָווא 5

Bank dla Handlu i Przemysłu

אין וואַרשאַ, אָבטיילונג אין קעלץ.

צוזאַמען מיט אַלע אָבטיילונגען און אגענטורען, איבערבלייבענדיג ווייטער אונטער דער געריכטליכער אויפזיכט האָט

אנגעהויבען טיילווייזע צאָהלונגען

און האט בעניט די באַנק-טעטיגקייט אין די ראַמען פון קאַמיס אָפּעראַציעס.

אין באַנק-צוזאַמענשטעל געהען אריין פאַרשטעהער פון די בעלי-חובות.

די באַנק גיט א פאָלשטענדיגע גאַראַנציע, אויסצופיהרען אַלע ערהאַלטענע אויפטראָגען.

אנטווערפּען

אַלע אויסקונפטען וועגען בעלגיען, א. ד. בעזעצונגס - אין ארבייטסמעגליכקייט, אימפּאָרט און עקספּאָרט פון פערשידענע סחורות, הלואות אויף היפּאָטעקס בו גינסטיגע בעדינגונגען, קורץ וועגען אַלעם וואס איהר ברויכט וויסען, שיקט אייך זאַפּארט-געגען ביילאַגע פון 1 דאָלאר די

Agence Internationale „Evidence“ 6q rue des Fortifications Anvers (Belgrane)

געגרינדעט 1913. — קאָרעספּאָנדענץ אין אַלע שפּראַכען.

איך טיילע מיט דעם ג' פובליקום, דאס מיין געשעפט, וועלכעס עקזיסטירט פון יאָהר 1860, איז היינט פערזעהען מיט דעם בעסטען פּסח'דיגען שפּירט, וויין און מעהד 75°, 90°, 96°, 45° פון די בעסטע פירמעס.

איך פערהאָף, אז דאס ג. פובליקום וועט מיין געשעפט צאהלרייך בעזוכען.

מיט אכטונג:

הערשיל לאַנדא

ראַדאָם, וואַלאָווא 35

בעסטע בעדינגונגען! רעעלע בעהאַנדלונג!

בעקאַנטמאַכונג

איך מאך בעקאַנט די יודישע בעפעלקערונג פון ראַדאָם און אומגעגענד, דאס אין מיין פאַבריק שפּיטאַלנע גאס № 4 ווערט אויסגעארבייט פערשידענע זאַפטען צו זאָדע-וואסער און צו שנאַפּסען. אַלעס ווערט אויסגעארבייט מיט ריינעם צוקער, אויך איז עס בעשטעטיגט דורך דעם געזונדהייטס-אַמט.

עמפּפעלע זיך צום דיענסט פון די געערטע סוחרים. אָנגענומענע בעשטעלונגען וועלכע ווערען אויסגעפיהרט שנעל, רעעל און פּינקטליך.

מיט אכטונג **ש. גאַטליעב ראַדאָם, שפּיטאַלנע № 4**

אונטער פירמע „פּאָלאָניאַ“

פּ. ס. פיר סוחרים גרעסער אבנעמער ספּעציעלער ראַבאַט.

WIELKI RAUT

z bogato urozmaiconym programem

urządza dnia 6 KWIETNIA 1926 roku

Ż. T. G. S. „MAKABI" w Radomiu w salach hotelu Europejskiego. —— Rewja par najlepiej tańczących

Początek o godz. 9 wiecz. **ZARZĄD.**

אכטונג ראדאמער עלטערן!

„אינה דומה שמיעה לראיה"

יעדע רעקלאמע איז פיל איבערגעטריבען און ענטשפרעכט ניכט דער ווירקליכקייט. אלזא די עלטערן, וואס ווילען בעזארגען זייערע קינדער מיט ריכטיגע לעהרע און רעליגיעזע ערציהונג, זאלען נישט גלויבען קיין רעקלאמען, נאר זייערע אויגען זעלבסט. זאלען זיי קומען אין די עלטעסטע רענאמירטע שולע **„קדימה"** דארט וועלען זיי זעהען וואס בעדייט **א** ערנסטע שולע. קינדער 10-יעהריגע זעגען קלאר גאנצע 20 סדרות תורה און 100 קאפיטלען פון נ"כ ווי אויך דקדוק א. ד. ג. די עלטערן וועלען זיך דאן איבערצייגען, דאס נור די שולע „קדימה" איז די איינציגע, וואס פערדינט זייער צוטרוי אין אלע הינזיכטען. „יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו".

מיט אכטונג: **י. פאמעראנ׳יעץ,**

שפאציער-גאס 3.

אלגעמיינע פערזאמלונג.

דעם 4 אפריל, 10—אדער 12 פר"ה קומט פאר א אלגעמיינע פערזאמלונג פון די מיטגלידער פון חבר"ה קדושה.

טאג ארדנונג. 1) בעריכט פון פערגאנגענעם יאהר, בידזשעט אויפן נייעם יאהר. 2) אויסקלויבען 2 מיטגלידער פון דער פערוואלטונג. 3) רעוויזיאנס-קאמיסיע. אין צווייטען טערמין ד. ה. 12 קומט פאר די פערזאמלונג ביי יעדער צאהל מיטגלידער.

Najmilszej koleżance

FRANI HOROWICZ.

z powodu przedwczesnego zgonu jej kochanej siostrzyczki wyraża szczere współczucie klasa 6-ta żeńska Gimn. „PRZYJACIÓŁ WIEDZY"

KINO **„CZARY"** w Radomiu.

Od 4-go kwietnia tylko 3 dni

Wspaniały dramat w 8-miu aktach p. t.

HONOR i OJCZYZNA

Na tle zdrady Panamskiej

Z udziałem najlepszych artystów Amerykańskich.

Dla młodzieży dozwolony.

Od 7-mego słynny obraz p. t.

JEDEN z 36-ciu (Łamed Wownik)

W roli tytułowej słynny **Jonas Turkow.**

Kino-Teatr „CORSO" w Radomiu.

Od poniedziałku 29-go marca r. b.

Zigano, władca z Monte-Dravolo

Dramat sensacyjny w 2 serjach, 12-tu aktach.

Serja 1-sza p. t. „Zigano, herszt rozbójników"

Serja 2-ga „ „ „w Sieci Tyrana"

w roli głównej: ulubieniec Publiczności **Harry Peel.**

א לאקאל

פון 2 אדער 3 צימערען מיט א קיך ווערט געזוכט פאר **א אידישע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציע** (ראיאן: לובלינער, רוואנסקי, רינעק). — ווענדען זיך יעדען טאג פון 5 ביז 6 אווענד, צום ד"ר פאמראק (לובלינער 58), טעלעפאן 423.

נור ביי מיר בעקומט איהר אויף פסח:

TRADE MARK

שליוואוויטץ-אונגארישען 70°, כרמל

ווייַן, מעד, ווי אויך שפירט

כשר למהדרין מן המהדרין.

ב. האנצבערג

ראדאם, לובלינער 9.

פאר קראנקע, וועלכע נויטיגען זיך אין א גוט ביסעל וויין, איז מיין לאנגער פערזעהן א גאנץ יאהר מיט סאנט-ראפאעל פון יאהר 1914 און פר אנצויזישען רויט—ווייַן.

בעקאנטמאכונג.

דאנערשטאג דעם 1/4 חו"מ פסח אום 7 אווענד קומט פאר אין זאהל פון האנדווערקער-קלוב א **אלגעמיינע פערזאמלונג** פון די מיטגלידער פון דער האנדווערקער-באנק.

די פערוואלטונג פון דער האנדווערקער-באנק בעט איהרע אלע מיטגלידער זיך צושטעלען אלע ווי איינער אין אויבענדערמאנטען טערמין, עס וועלען בעהאנדעלט ווערען זעהר וויכטיגע פראגען. צווישען אלע פראגען וועט אויך בעהאנדעלט ווערען וועגען שפאר און לייה-קאסע.

דער טאג ארדנונג איז פאלגענדער:

1) די אפשפארונג׳ס אקציע.
2) דאס פארליינען דעם פראטאקאל פון ה׳ רעווידענט (פארשטעהער פון רעוויזיאנס פארבאנד אין פוילען.
3) פרייע פארשלאגען.

וויכטיג פאר ראדאם און פראווינץ!

איך מאך בעקאנט דאס ג. פובליקום פון ראדאם און פראווינץ, אז מיין געשעפט איז פערזעהן מיט א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע עלעגאנטסטע מענער-קאפעלושען פון די בעסטע פירמעס, אויך היטלען פון אייגענע אויס-ארבייטונג. איך בסזיץ אויך א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע קינדערישע היטלעך און קאפעלושלעך, טיכענע, זייַדענע פון די נייעסטע עלעגאנטסטע פאסענער.

מיט אכטונג **יעקב קינצלער** ראדאם

לובלינער 14 אין הויף לינקס

ציוניסטישע ארבייַטס-פארטיי „התאחדות" אין ראדאם וויטאלדא 7.

עס וועלען נאך די יום-טובים בעגייט און נעעפענט

אווענד-קורסען פאר העברעאישע און ענגלישע שפראכען

פאר אנפאנגער, ווי אויך פאר מיטעלע און העכערע,

אונטער דער לייטונג פון בעקאנטע פעדאגאגען.

די ענגלישע קורסען וועלען זיין אונטער דער לייטונג פון ה׳ גלוזמאן

שילער־ינס ווערען אנגענומען פון חול־המועד פסח אן, טעגליך

פון 7—9 אווענד אין סעקרעטאריאט, וויטאלדא 7, פארטער.

Redaktor i Wydawca Ch. M. HERC

Odbito we własnej drukarni Radom Szwarlikowska № 20.